

**VRBIS HIEROSOLY-//m[a]e, Templiq[ue] in ea origo, &
ho//rum rursus excidium, profana-//tio, aliaeq[ue] uariae
fortuna**

Langen, Rudolf von

Coloniae, Jan. 1517

VD16 L 341

Incipit Secundus. De Facvltate In Patriam redeundi, & templi restaurandi
Iudæis per Cy[rum] Persa[rum] regem co[n]cessa. Et quo modo per
uicinas gentes assiduis sint incursionibus impedi Iudæi. De ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71344](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71344)

Cyri & regno Cambyfis. Et quomodo demū regnan-
te Dario templum extruitur.

¶ Capitulum. I.

ELETO PER CYRVM
in Balthasar, magno Babylonis
orum imperio, tanto potitus re-
gno Cyrus, expletisq; a. xiiij. an-
no Iosia, quo primum Hieremi-
as coepit prophetare annis. lxx
diuino Cyrus ut idem propheta

ante praedixerat, afflatus monitu intellexit, tantam se
Dei munere uictoriam consequutum. Captiuitate igitur
laxata, quinquaginta ferme hominum milia ex tribu
Iuda, Beniamin, & Leui, cum magna parte uasorum do-
mus domini, regredi fecit in Iudaeam, argento, auro, &
immensis opibus adiectis, ut templum domino instaurari
posset. Missis praeterea ad prouinciarum praesides
epistolis, ut in hac re Iudaeis essent adiumento praecipit.
Tertio igitur anno post datam eis abeundi facultatem,
sub Zorobabel principe, Zacharia, & Aggaeo se admonentibus,
primum in terram Iuda profecti sunt, quia Babylonis delitibus
irretiti Iudaei, non ardentes admodum uisi sunt, in patriam
redeundi, quia Iosepho te Iosephus
ste, multi in Babylone residentes, minime passi sunt su-
as relinquere possessiones. Sed in terram Iuda eis uenientibus,
omnes reges amici eos adiuuabant, aurum & argen-
tum equos & iumentorum magnum numerum conferentes.
Exstructo igitur primum holocaustorum altari, ingen-

tit nostri temporis de Roma orbis olim domina cerne
 Plato. re licet, diuinæ enim meminit Plato, omnia orta occi-
 dunt, & aucta senescunt. Nec intelligendum est con-
 tinuo Babylonem, postquam a Dario capta ē, ita des-
 fertam, sed temporis successu, & potissimū post Ale-
 xandri mortem, condita Seleucia omnino in solitudi-
 nē redacta est. Persæ insuper pro ea Nisibim & Cresi-
 phontem maximas & clarissimas urbes condiderunt.
 Hæc habui, quæ de Babylone dicerem. Et quæ infini-
 ta pene apud præstantissimos autores digesta sunt, p
 ea qua potuimus breuitate perstrinximus. Licet forte
 lectori succincto nimia p operis instituti qualitate uis-
 debuntur. Sed euersam diuino iudicio Babylonem, &
 in uastam solitudinem confusionis urbē redactam res-
 linquentes, urbis Hierosolymæ instaurationem, repa-
 rationemq; in ea templi resumemus. Quæ secundo hu-
 ius operis libro præstabunt exordium.

¶ VRBIS HIEROSOLYMAE, TEM-
 pliꝝ in ea, uariæ profanationis, ac euerfionis, ad egre-
 gium & spectatissimum uirꝝ dominum Hermannum
 Langium Decanum Monasterien. Liber primus fi-
 nit foeliciter.

¶ Incipit Secundus.

¶ DE FACVLTATE IN PATRIAM
 redeundi, & templi restaurandi Iudæis per Cyrꝝ Pers-
 sariꝝ regem cōcessa. Et quo modo per uicinas gentes
 assiduus sint incursionibus impediti Iudæi. De morte

Cyri & regno Cambyfis. Et quomodo demū regnan-
te Dario templum extruitur.

¶ Capitulum. I.

ELETO PER CYRVM
in Balthasar, magno Babylonis
orum imperio, tanto potitus re-
gno Cyrus, expletisq; a. xiiij. an-
no Iosia, quo primum Hieremi-
as cœpit prophetare annis. lxx
diuino Cyrus ut idem propheta

ante prædixerat, afflatus monitu intellexit, tantam se
Dei munere uictoriam cōsequutum. Captiuitate igitur
laxata, quinquaginta ferme hominum milia ex tribu
Iuda, Beniamin, & Leui, cum magna parte uasorū do-
mus domini, regredi fecit in Iudæam, argento, auro, &
immensis opibus adiectis, ut templum domino instau-
rari posset. Missis præterea ad prouinciæ præsides
epistolis, ut in hac re Iudæis essent adiumento præce-
pit. Tertio igitur anno post datam eis abeundi facul-
tatem, sub Zorobabel principe, Zacharia, & Aggæo
se admonentibus, primū in terram Iuda profecti sunt,
quia Babylonis delitijs irretiti Iudæi, non ardentes ad-
modum uisi sunt, in patriam redeundi, quia Iosepho te Iosephus
ste, multi in Babylone residetes, minime passi sunt su-
as relinquere possessiōes. Sed in terram Iuda eis ueniē-
tibus. omnes reges amici eos adiuuabant, auræ & argen-
tum equos & iumentorū magnum numerū conferen-
tes. Extructo igitur primū holocaustorū altari, ingen-

tes fundamentorū templi moles iecerūt, & cūm parietes sup instruere magno conarētur ardore, uisum est senioribus, q ante captiuitatem aliud templū uiderāt, istud multo futurū angustius, q̄ fuerat quod Salomon extruxerat. Istud enim cuius nūc iacta sunt fundamenta, ac surgere paulatim parietes uidebantur, intantum est uisum paruum, & prioris comparatione pene nihil, ut qui prius templum uiderant, & nunc istud aspiciabant, ingenti gemitu eiulantes, dolorem suū lachrymis testati sunt, ut mlto esset maior eiulantiū clamor, q̄ psallentium uoces, clangorq; tubarū, q tamen in Esdra libro magnus fuisse describitur. Interea omnes in circuitu gentes, & presertim q Samariam incolebant, quos Iosephus Cuthos uocat, tam acris diligentiaē tēpli instaurationi inuidentes, regios aggrediuntur p̄fectos, ut impediti uiderent, templi magnopere rogantes aedificationem, quos largitionibus & pecunijs dantis, in suam pellexere sententiam. Verū Cyrus ipse ingenti implicitus bello, quo aduersus Massagethas ferebat, hac nesciens emendare non poterat. Traiecto enim maximis copijs Euphrate, cum Thomiride Massagetharū regina congressus, primo quidem praelio uictor, altero succumbens interemptus est, ut eloquentissime describit Herodotus. Cui Cambyfes filius successit, quem sacra hystoria Iudith Nabuchodonosor appellat, & Esdrae liber Artaxersem, sub quo Iudith hystoria contigit. Cuius militiae princeps casus a Iudith, diuina uirtute, Holofernes fuisse creditur. Hic plane apertis edictis, templi & ciuitatis aedificationem Iudeis

Iosephus

*parfista ap
fimo fimo di
lone gndra
and p fidi qm
aliqui del ager
de pofin fimo
ex fofin uob
quod pofin
uob fimo
fimo fofin
uob pofin
uob pofin
uob pofin*

79

79

is interdixit Idē nero subiugata A egypto, cū in amen
 tiā esset uersus, (ut tradunt A egyptij) quia Apim de
 quo supius diximus, Deum A egyptiorū uulnerasset,
 & sex ferme annis regnasset, in Damasco ut ait Iosephus
 Iosephus sed Herodorus in A egypto uita excessit. Post Herodo.
 mortem uero Cambysis, & Magorū q̄ uno anno mira
 calliditate & fraude impium Persarū occupabat interi
 tum, Darius histaspis a septem Persarū proceribus rex
 appellatus est. Ad quem Zorobabel reuersi populi in
 Iudæam dux regressus, eo q̄ priuati quondam Darij
 fuisset amicus, gētis suæ si posset corā eo causam actu
 rus. Qui ueniens corpis eius custos cum alijs duobus
 effectus est. Qui regi noctem forte insomne ducenti,
 quaestionemq̄ ad tres corpis sui custodes elegantē p̄
 ponenti, præ cæteris prudentissime satisfaciens, omnē
 a rege miræ in modū responsione eius exhilarato gra
 tiam eorū quæ peterē uellet cōsequutus est. Quæstio Quæstio
 autē hmoi fuit, Quid in uinum, regem, & mulierē sit pulchra
 fortissimū: ac demū, an ne his fortitudine ueritas præ
 stet. Ad hanc interrogationem, cū primus uini fortis
 tudinem prætulisset, Alius regiam supiorem esse po
 tentiam contēderet, Tertius Zorobabel, mulieris for
 titudinem duobus supioribus præstantiorem esse de
 monstrat, & demū q̄dem euident ostendit, & uino, re
 ge, & muliere, longe præstare, & fortiorem esse uerita
 tem. Ideo exclamat Cice. O magna uis ueritatis, quæ Cicero.
 contra oīm ingeniorū calliditatem & solertiam, cōtra
 q̄ fictas hoīm insidias, se p̄ seipsam defendit. Iustus idē
 circo Zorobabel, ut ingentia abs se peteret, admones

bat eum, ut uotum quod deuouerat, si regnum Persarum assequeret adimpleret. Vouerat enim ante regnū Darius sese Hierosolymā reedificaturū, construere templum, & uasa remissurū, quæ Nabuchod. abstulerat. Istud autē (ait) o rex abs te peto, uti p̄icias. Exhilaratū Darius, osculatoq; Zorobabel, omnia quæ ad templi instaurationē, & urbis, sunt uisa necessaria, liberalissime concessit. Quibus a rege donatus Zorobabel, egit gr̄as Deo, & per Babyloniam iter faciens, innūerabilem pene multitudinē poplī reduxit in Iudæam. Et cū ingenti fiducia, magno sacerdote Iesu se pariter adiutuāte, Aggæoq; & Zacharia iam pphetantibus, & populi animos corroborantibus, ædificare consummareq; templū aggressus est. Secundo igit̄ anno Darij, diligentissime ædificationi studētes, sexto eiusdem anno colummarunt, q̄ sextus & q̄dragesimus regni Persarū fuit. Estq; hic nūerus annorū ædificatiōis templi, quod in euangelio legimus, xl. & sex annis ædificatū. Nam quæ a Cyro sunt destinata sub Dario cōplebant. Aut̄umq; a Dario magnis & immensis donarijs templū ē, dedicatq; ingenti lætitia pplī. xxiij. die mēsis duodecimi. quem Romani Martiū uocant, & hæc uernalis tēplī dedicatio fuit, & secunda.

¶ De reparatiōe muroꝝ Hierlm, p̄ Nemiā sub impio primi Artaxersis Persarum regis. ¶ Caplm. II.

Emplo ædificato, iacebāt adhuc igētes urbis & portarū ruinae, neq; satis adhuc tutū tēplū uidebat, & ppl̄s. Dariōq; cū sex & xxx. ānis regnasset

mortuo, in regno filius Xerxes succedit. Hic paternæ
uoluntatis in populum dei imitator eximius, templi re-
ligionem miro fouebat affectu. Sub hoc Esdras in le. Esdras
ge doctissimus, qui & uelox in lege domini scriba est
appellatus, regi iam factus est amicus, literisq; ab eo
susceptis, cum magna item duar; tribuum populi mul-
titudine, Hierosolymam est reuersus. Deiq; legem a
Chaldæis combustam reparauit, ordinatis in psalmos
qui habentur titulis, nouos insuper literar; apices, &
aliū scribendī ordinē ludæis instituit. Inductam præ-
terea contra diuinam legem, contrahendi matrimonii
cum alienigenis consuetudinem, prorsus submo-
uit. Legitq; populo legem a se reparatam, magnope-
re ipsum ad obseruationem mandator; dei exhortan-
do. ¶ Sed & Neemias quidam ex captiuis ludæis, qui Neemias
trans flumen remāserant, uir eximius & amabilis deo.
Artaxersis qui Xerxi successit (ut Hieronymus & Eu Hierony-
sebius sentiunt) pincerna, licet Iosephus Xerxis dicat, Eusebius
hic ante portas ciuitatis Susianæ Persar; metropoles
os, peregrinos hebraicæ colloquentes ad inuicem con-
spicatus est, quos cum unde essent fuisset percuncta-
tus, de Iudæa eos esse intellexit. Rursum interrogans
Neemias, quonam modo populus se haberet, & Hie-
rosolymor; ciuitas. Cūq; intellexisset ab eis portas ur-
bis ac muros adhuc iacere deiectos, ut fuerant a Chal-
dæis euersi, passimq; a uicinis gentibus, populum ab-
duci captiuum, ac uias platear; sterni quotidie cadaue-
ribus occisor;. Hanc suor; audiens calamitatem fleuit
uberius, aliquantor; post in cœlum suspiciens, domi-

nū cęli precabatur. Idcirco paulo post cum accubans
ti tristior regi uideret, rex uino factus hilarior, ad eū
quærens respexit. Cur solito tristior apparet? quomo
do respondit o rex possum non tristis apparere, q̄ ciui
tatis meę Hierosolymę, muros, turreşq̄, incensos ac
euerfos adhuc iacere audio, & parentum meorę disp̄
sa sepulchra. Da facultatem quęso abeundi, ut muros
portasq̄ patrię meę restituiam. Et cum rex annuisset,
illico amplis donatiōibus adiectis, & epistolis ad præ
fectos regios datis, equitum accepto præsidio, q̄ se de
ducerent, a rege profectus est. Veniens igitur Hiero
solymā, omnes in circuitu urbis ruinas contemplatus,
populo statim partes reparandi muri distribuit, iuxta
cuiusq̄ facultatem. Strenue igitur opus duces populi
aggrediuntur, uerę regis non obstantibus edictis, uis
cinę gentes (inueterato & coalito eis in populū Dei
odio succensę) ædificationem nunc falsis rumoribus,
nunc armatis etiam copijs conati sunt impedire. Ne
emias tamen confisus in domino, per dius atq̄ pernox
murořq̄ reparationi intendens, iussit armatos esse, qui
ædificabant, ne subita hostium incurfione opprimeret̄
Iosephus tur inermes. Hos aut labores (ut Iosephus ait) urbis re
parandę, p̄ annos duos quatuorq̄ sustinere menses.
Tunc demum q̄ Artaxerfis uicesimus fuit, muris por
tisq̄ egregie reparatis, Hierosolyma restituta est. An
no postquam euerfa est a Chaldeis, circiter decimo &
centesimo. Reliqui uero scribunt uicesimo anno Ar
taxerfis. Neemiam q̄dem uenisse in Iudeam, sed anno
eius tricesimo, muros urbemq̄ restituisse. Sub hoc Ar

taxerse Iosephus Hester historiam factam fuisse con-
tendit. Sed Eusebius & Hieronymus negant. Aiunt ^{Eusebius}
enim de his Esdras scriptorem diligentissimū nunq̄ ^{Hierony.}
fuisse, q̄ omnia in populo Dei temporis illius gesta,
fidelissime prosequutus est.

¶ Catalogus regum Persarū, ab hoc tēpore, ad ma-
gnū usq̄ Alexandrum, & quomodo ultimi Artaxer-
sis Vagosus præfectus templum uiolenter ingressus,
tributis itē ludæos subiiciens, cum duo fratres in tē-
plo, unus pontifex, alter alterum occidisset.

¶ Capitulum. III.

Reparata Hierosolymorū urbe, templo
q̄ constructo, ad profanationem quæ
sub Antiocho rege facta est propere-
mus. Ad quam sane non incongrue,
per enumerationem regum Persarū ad magnum Ale-
xandrum, qui Persarū imperio deleto, regnum tradidit
in Græcos, Post quem & Syriæ reges, ad Antio-
chum usq̄ Epiphānem quam breuissime digere-
mus. Artaxerxi igit̄ de quo diximus, Sogdianus septem mē-
sium regno succedit. Post quē Darius annis. x. & .ix.
Hunc Artaxerxes ille sequitur, quē sacra historia A sue-
rum appellat, annis quadraginta. Sub hoc aiunt histo-
riam quæ in Hester libro continetur expletam, hunc
& alius Artaxerxes sequitur, cognomento Ochus, an-
nis sex & uiginti. Huius autem præfectus Vagosus a
rege ad omnes trans flumen gentes missus. Templum
hostili & uiolēto ingredit̄ anio, hinc sumpta occasiōe

Erat in Hierosolymis summus sacerdos Iohannes nomi-
 ne, Iudæ patri in sacerdotio succedens. Huic frater Ie-
 sus nomine fuit, ad pontificatum anhelans, & idcirco
 Vagosus plurima sese familiaritate insinuauerat. A deo
 ut ei Vagosus summum polliceretur sacerdotium. Qua-
 re Iesus ipse confusus, altricatus cum Iohanne pontifice
 & fratre in templo, eousque eum commouit iurgijs, ut
 eum templi reuerentia & religione neglectis, interfi-
 ceret, tantum non ueritus in sacro loco committere
 nefas. Vnde offensus grauius deus, populum iterum
 seruituti subiecit, & tributis. (a quibus Zorobabel, Es-
 dra, & Neemia, fuerant interuentu liberati) templum
 quod passus est per gentes profanari. Comperto igitur hoc
 scelere, Vagosus ad templum contendit, & cum ab in-
 gressu prohiberetur, indignans ait. Ausi estis in tem-
 plo homicidium committere, ego cadauere occisi in tem-
 plo mundior sum, his dictis templum ingressus septem
 annorum multa Iudæos puniens, Iesu mortem ulciscer-
 batur. Et hæc prima huius templi profanatio, post eius
 instauratiõem fuit, huius autem Artaxerxis Ochi Ar-
 ses filius quatuor annis Persis regnauit, hinc filius eius
 Darius sex annis apud Persas regnans, sexto eius re-
 gni anno, ab Alexandro uictus occiditur.

¶ De magno impetu uictoriæ Alexandri, eiusque
 minis aduersus Hierosolymam. Et quomodo summus
 Pontificis mitigatus occursum, Pontificem uenerans, pla-
 cide urbem ingressus, in templo uictimas offert. Et de
 extructo in monte Garazim templo.

Capitulum. III.

Alexander autem primo Darij anno
 apud Græcos orsus est regnare, qui ad
 uersus Illirios & Thracas sceleriter dis-
 micans, subuersis Thebis, triginta tan-
 tū milibus, transmissis Hellesponto, orbem terrarū ag-
 gressus est. Ac primū in Persas arma corripuit, & apud
 Granicum annē. oppressis Darij ducibus, urbem Sar-
 dis capit. Tertio autem Darij anno in Syriam p̄gres-
 sus, Damasco & Sidone captis, Tyre magno labore
 oblidēs oppugnat. Interea missis ad principem sacer-
 dotum in Hierosolyma literis, ut sibi auxilium exerci-
 tuū uenalia mitteret precabatur. Ac sibi ea quæ cō-
 sueuisset Dario conferre tradens, Macedonum magis
 amicitiam, q̄ indignationē quæreret hortabatur. Ter-
 ritus his sacerdos literis, secumq; cogitabundus, litera-
 rum tandem tabellarijs respondit, sese & populum su-
 um Dario sacrameta dedisse, nequaquam aduersus eū
 arma licere mittere, neq; promissa sibi eo supstite fas
 esse nō seruare. Alexander autem (ut est apud Quin Q. Curti.
 tum Curtiū) per congestos immensi laboris aggeres,
 iuxta etiam Ezechielis uaticinium Tyro capta, duo-
 bus & Gazam mēsisibus obsedit, quā capta. plenus ira-
 rum, infestis signis, aduersus Hierosolymam conten-
 dens, summū gentis Iudææ sacerdotem obuium, cum
 uniuerso habuit populo, ad scopulum quēdam, unde
 omnis ciuitas & templi maiestas uideri poterat. Con-
 spectoq; sacerdotum principe Iaddo, hyacinthinam &
 auream gestante stolam, habēteq; super caput Cydas

G

rim, & laminam auream inscriptum Dei nomen habē
 tem ineffabile, fauorabili susceptum sacerdotem, rex
 ipse solus adiit, & nomen Dei adorauit, primusq; ma
 gnum summi Dei sacerdotem ueneratus est. Quia pro
 pter Parmenioni qui primus post regem erat percun
 ctanti, cur eum omnibus adorantibus, ipse Iudae gen
 tis adorasset sacerdotem. Non hunc adorauit respon
 dit, sed magnum cuius hic sacerdos est Deum. Enarra
 uerunt quod uiderat in Macedonia somnium, quo ta
 li habitu quendam sibi apparuisse dicebat, qui se insti
 gasset ut transeret in Asiam, ducturū enim se eius pol
 licebatur exercitum, donec omni potiretur Asia. Sic
 ortus cum sacerdote ingressus Hierosolymā, Deo ce
 li in templo uictimas immolabat, & templi pontificē
 honoribus prosequeretur complurimis. ¶ His tempo
 ribus templū in Samaria conditum est, in monte Gar
 razim, cuius in euangelio scđm Ioannem mentio fit,
 dicente ad dominū Samaritana, Patres nostri in mon
 te hoc adorauerunt, & uos dicitis, quia Hierosolymis
 adorare oportet, & reliqua. Hoc igitur templum hoc
 modo coeptū est aedificari. Darius Sannaballach quē
 dam ad praesidendum Samariae misit, hic sese tempore
 accommodans, cum uictis Darij ducibus, Alexander
 Tyr̄ (ut diximus) obsedisset, Alexandri sequutus for
 tunam, eiusq; beniuolentiam uenatus, omnes quae sub
 eo munitiones erant, ei se daturū pollicetur, si genero
 quem haberet fratrem Iaddi principis sacerdotū, alijs
 q; multis, q; cum eo essent, facultatem & ueniam aedifi
 candi sibi templi cōcederet, cui generus suus Manasses

faceros praesideret, Idque plurimum e re Alexandria fore, quia diuisa Iudaeorum potentia rebellionem minus meditarietur. Annuuit petitis Alexander, Sannaballach uero strenue omnique studio templum aedificat, cuius sacerdotio Manasses uti destinauerat, potitus est.

¶ Quomodo plura post Alexandri mortem emerferunt regna, inter quae Syriae regnum fuit, cuius breuis regum catalogus usque ad Antiochum Epiphanem describitur. Et quanto primi regis Syriae anno, sub Ptolemaeo Aegypti rege, Septuaginta interpretes claruere, & de maxima eiusdem Ptolemaei apud Alexandria bibliotheca.

¶ Capitulum. V.

Ortu post haec cum duodecim annis regnasset Alexandro, nulloque herede relicto,

Totius fati lacerandas praebuit urbes, Lucanus.
ut ardens poeta describit, Alexandria

norum nascitur regnum, quod est Aegypti. Et per diuersas gentes quas Alexander tenuerat, diuersi regnauerunt reges gentium. In Aegypto autem primo regnat Ptolemaeus Lagi filius, annis quadraginta. Hic quarto regni eius anno, Hierosolymis & Iudaea in ditionem suam dolose redactis (Nam sabbatorum die sub specie sacrificandi, Iudaeis nullo pacto resistentibus, ut qui nihil timerent hostile) plurimos captiuorum in Aegyptum transfudit. Huius anno sexto Asiae regnum nascitur, in quo primus regnat Antigonus annis decem & octo. Mox etiam post an-

G. ij

Lib. Mac. nos sex regnū Syriae & superiorū locorū oritur, quod cabæorū. Maccabæorū liber appellat Græcorū, & ab eius exordio sua connumerat tempora. Regnatq; primus in eo Seleucus Nicanor, annis trigintaduobus, qui Seleuciam ad Tigrim condidit amnem, ut autor est in Græo-

Strabo. graphia Strabo, ad stadia tricenta Babylonī proximā, circa quam ipse posteriq; reges omnes, magnopere studuerunt, regniq; caput effecerunt. Et quæ tempore d̄ **CHRISTVS** dominus noster ueniebat ī carne, Babylone maior fuit, quamuis magna ex parte deserta.

¶ Huius autem Seleuci regni anno. xxx. apud Aegyptios secundus regnat Ptolemæus, dictus Philadelphus, miro conquirendorum undequaq; uoluminum æstuans desyderio, præposito huic rei Demetrio Phalereo, uiro præclaro, q̄ppe philosopho & oratore. Quā-

Aristeas rem Aristeas uir doctus, utputa qui dictis rebus ad-
Demetrius rat, diligenter conscripsit. Ait enim Demetrius Phalereus
Phalereus lereus in regia bibliotheca constitutus, grandem a rege pecuniam accepit, ut undiq; ad bibliothecā regis, uel emendo, uel conscribendo, libros cōgregaret. Memini interrogatum me præsentē (subdit) a rege, quot

Notaingē iam libri in bibliothecis essent, dixisse plures q̄ ducē-
tem biblio ta milia, sed breui tempore non forsan pauciores quin
thecam. gentis milibus. Et cum de Hebræis quoq; uoluminibus mentio regi fieret, quorū doctrina perutilis uideretur, & traductione eorū opus esse Demetrius diceret, quia propria Hebræi lingua uterentur. Rex illico omnes Iudæos qui in Aegypto essent, liberos esse permisit, & uasa Eleazaro pontifici Hierosolymā uo-

tiua transmittens, diuinas scripturas in Græcam uocē
 ex Hebræa lingua, per Septuaginta interpretes trās-
 ferri curauit, quas in Alexandrina bibliotheca habu-
 it, quam sibi ex omni genere literaturæ, & incredibili
 pene uoluminum numero comparauit. Hæc tam in-
 gens & toti mundo admirabilis bibliotheca, ut in uita
 Cæsaris Plutarchus scribit, Et in sexto noctium attica Plutarch.
 rum autor est Gellius, ad milia ferme uoluminum se- A. Gelli.
 ptuaginta, bello priori Alexādrino, dum diripitur ea
 ciuitas, non sponte neq; opera cōsulta: sed a militibus
 forte auxiliarijs est succensa. Sed Plutarchus ait, Cum Plutarch.
 ob insidias sibi paratas Alexādrinam coactus esset Cæ-
 sar paucis admodū copijs obsidere. Id discriminis adiit,
 q̄ interclusus est aqua, & cuniculis, interceptus ab ho-
 ste, & deinde cum classis eius circūsideretur, coactus
 igne periculum propulsare, qui cum ex naualibus las-
 te proserperet, ingentem illam consumpsit bibliote-
 cam. Hactenus de Alexandrina bibliotheca, & sacrae
 legis legis interpretatiōe. Ad regum Syriæ catalogū
 reuertamur. Hoc Seleuco defuncto (ut testis est Ap- Appia-
 pianus clarissimus historicus.) qui deinceps ab illo Sy nus
 riæ regnum susceperunt, hi fere habentur. Seleuco suc-
 cedit Antiochus cognomento Sother, decem & no-
 uem annis regnās, hic nouerca sua Stratonicæ in quā
 misere deperibat, accepta coniuge, patre etiam opera
 Erasistrati medici annuente alium Antiochum genu-
 it, cui Dei cognomētum fuit a Milesijs inditum, q̄ Ti-
 marchum eorū tyrannum expulisset. Hoc (cum quin-
 decim annis regnasset) ueneno iterempto, filius eius.

Seleucus cognominatus Callinicus ex coniuge **Leoe**
 dice, uiginti annis in regno successit. Huic autem **Se-**
leuco duo fuere adulta ætate filij, **Seleucus** scilicet &
Antiochus. **Seleucus** ex mala ualitudine qua teneba-
 tur, cū iā duobus annis regnasset ueneno sublatus est.
 Cui frat̄ **Antiochus** succedens, annis triginta sex. Hic
Ruffus **Se** est **Antiochus** cognomento magnus, q̄ ut **Ruffus** **Se**
xtus. **xtus** ad **Valentinianum** **Cæsarem** breuissimus autor
 est, potentissimus rex bellum formidabile populo **Ro-**
mano intulit. Trecenta enim milia armatorū uirorū ha-
 buit, falcatis etiam curribus & elephātis aciem instruxit.
 A **Scipione** consule fratre **Scipionis** **Africani**, in
Asia apud **Magnesiā** uictus, pace accepta, intra **Thau-**
rum montem regnare pmissus est. Habuitq̄ filios **Se-**
leucum, & crudelem illum ac sanguinarium in popu-
 lum **Dei** tyrannum **Epiphanem**, id est illustrē cogno-
 mento. Hic autem pace cū **Romanis** facta, obses **Ro-**
mā missus. Et mortuo **Antiocho** patri **Seleucus** suc-
 cessit, q̄ dato **Romanis** filio suo **Demetrio**, frēm **Antio-**
chū liberauit, ut **Appianus** ait. Ut uero alij dicūt,
 Nesciente senatu, **Roma** elapsus, per dolum suscepit
 imperium, cum **Seleucus** frater. xij. annis regnasset.
Scd's liber Huius aut̄ temporis res gestas secundus **Maccabæorū**
Maccabæ. liber continet. Tertio aut̄ huius **Seleuci** anno, ut præ-
 fatus **Maccabæorū** liber ostendit, **Simon** præpositus
 templi **Hierosolymorū**, ad **Apollonium** **Phœnicis** du-
 cem confugiēs, multis ei muneribus repromissis, sacer-
 dotiū sibi uendicare cepit. Quo **Seleucus** audito, **He-**
liodorū ad puidendum negotium mittit, qui cum in **lū-**

clāam uenisset, & inique iudicasset, multa pperam gerens, diuinis aduersum se signis deterretur, corruēsq; diuina uirtute mortuo similis in terram, tandem Onie sacerdotis precibus restituit, & ad Seleucum reuertitur. Et cum Seleucus cupiditate pecuniæ templi captus, iterato Heliodorū mittere tentauisset. Ille se nequaquam iturū respondit, si quem habes (inquiens) regni tui insidiatorem, hunc mitte tanquam mature periturū. Prefati autē Oniæ sacerdotis filius Onias, irruimēte tanta (ut dicemus) in Iudæam crudelitate Antiocho, in Aegyptum transmigravit, & in pago Heliospolitano ciuitatē nominis sui condidit, templo ad similitudinem primi templi extracto.

¶ De pfanatione templi, & uasorū Dei per Antiochum direptione, & magna calamitate, qua idem templum polluit, ac Iudæos affecit. Deq; mira aduersus eū Maccabæorum uirtute. ¶ Caplm. VI.

Antiochus igit, occiso apud Athenas Seleuco fratri in regno succedit, cognomento (ut diximus) Epiphanes. Hic præ cæteris Iudæorum legem impugnat, ac primum quidem omnem eorū puinciam ad idolatriam compellens, q; parere noluerant necatis. Postea uero Hierosolymā ascendēs, quā sine armis, nulloq; conflictu capit, aperiētibus sibi portis perfidis, ac patriæ legis proditoribus, qui regis studebant malitiæ. Qui & ante regis ingressum ab eodē impetrauere, ut scd'm mores gentium, Gymnasium in

Hierosolymis eis aedificare liceret. In qd ut Iosephus
ait, cum ex more gentium, nudi fuissent ingressi Iudei,
circumcisa uerenda, ne Graecis uideretur dissimiles co-
texere. Ingressus deinde templum homo profanus il-
lud uastat, uasa quae Dei ministerio consecrata fuerant
auferens, ac in templo ueri & singularis Dei, Iouis ido-
lum ponit, sub Iouis olympij nomine templum appel-
lans, anno ferme tricentesimo & quinquagesimo, post-
quam sub Dario fuerat reparatum. In Samaria autem
in monte Garazim, ubi (ut supra diximus) annuente
Alexandro, Sannaballach templum extruxerat, Iouis
peregrini id est hospitalis edificauit, ipsis Samaritanis
ut id faceret praecantibus. Verum in hoc temporis arti-
culo, uir illustri & paternae uindicacissimus legum,
Matathias quidam ex sacerdotibus, filius Aisanon ex
Oppido Modin, trucidato diuinae legis zelo, q in ocu-
lis eius paternae praeruator legis, idolis regio parēs
iussu sacrificabat. Aduersus Antiochi duces arma cor-
ripiens, fultus etiam filiorum quos egregios habuit auxi-
lio, leges patrias uindicauit. Multisque & magnis praer-
liis aduersum duces Antiochi pugnat, scelicet egres-
gium inter fortissimorum manus filiorum spiritum exhala-
uit. Iudae filio strenue prosequendi in hostes legis bel-
li negotio commendato. Iudas igitur (ut late sacra des-
cribit historia) impigre bellum prosequitur, multisque
& clarissimis uictorijs Antiochi partes debilitabat.
Mortuus igitur, uel diuina uirtute coercitis pontifi-
cibus, qui uel Iudaeam Antiocho prodiderant, uel am-
bitione & perfidia pontificatum inuaserant, Iudas po-

*quoniam qui faciunt edifica-
tione uiderentur et circum-
cisi non essent. Iosephus
quoniam qui faciunt
uiderentur et circum-
cisi non essent. Iosephus
quoniam qui faciunt
uiderentur et circum-
cisi non essent. Iosephus*

*quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia
quod dicitur in ieremia*

7
32

puli sui aduocat concionē. Expulsis iam de Iudæa Antiochi ducibus, Hierosolymam ascendit, quo cum tota multitudine peruenisset, templum desertum inueniens, portasque incensas, syluasque in templo per longam solitudinem pullulasse, edito cum socijs ingenti gemitu, templum ab idolorum imaginibus emundans, patrias leges suis reddidit civibus, post annos uastitatis Hierusalem sex, cōtaminatiōis autē templi tres. Proque ea templi expiatione, uel renouatione, per octo dies ingens festum cum omni populo Iudas egit. Quas ob res omnium Iudæorum fauore, Iudas sacerdos & dux decernitur, qui ea dignitate suscepta, legatos Romam mittit, fœdus cum Romanis percussuros, Senatus decreuit Iudæos amicos & auxiliatores Romanorum habendos.

¶ Quomodo in Iuda Maccabæo qui simul dux & sacerdos populi fuit, rursus principatus Iudæorum nascitur, ad primum Aristobolum regem durans, & quomodo Aristobolo Alexandri filio a Romanis capto, Pompeius Hierusalem cepit, & M. Crassus quomodo templum spoliauit.

¶ Caplm. VII.

IN Iuda autem Maccabæo rursus Iudæorum principatus nascitur, per annos sex & quinquaginta durans, succedentibus sibi ex Maccabæorum origine, qui simul & pontifices erant ducibus, usque ad Aristobolum Ionathæ filium, regem pariter & pontificem, qui primus apud Iudæos diadematis sumpsit insigne,
H

post quadringentos & octogintaquatuor annos Ba-
 bylonicæ captiuitatis, post quem cum uno regnasset
 anno, regnavit Ianneus cognomento Alexāder, qui
 similiter pontificatum administrans, decem & septem
 annis ciuibus crudelissime præfuit. Quo uita functo,
 Alexādra (quæ & Saluia) uxor eius Hierosolymis re-
 gnauit, annis nouem. A quo tempore Iudæos rerum
 confusio, & uariæ clades, oppresserunt. Nam Aristos-
 bolus & Hircanus filij Alexandri, contra se de impe-
 rio decertantes, occasionem præbuerunt Romanis, ut Iu-
 daeam inuaderent. Cn. enim Pompeius totius pene ui-
 ctor oriētis, capto post multas eius machinatiōes Ari-
 stobolo, Hierosolymæ admouit exercitum, quam præ-
 ter septentrionalem eius partem, dum eam circuit. mun-
 nitissimā uidens, per eam hanc posse capi animū intē-
 dit. Verū eos qui in urbe fuerunt Iudæos seditio exas-
 gitabat, dicentibus qui Aristobolo studebant. Poma-
 peium excludendum, Hircano fauētes tradendam ci-
 uitatem Pompeio censebāt, unde Aristoboli studios-
 sis in templum fugientibus, pars altera Pompeium in
 urbem recipiens, aulam ei & palatium tradiderunt. Pi-
 sonē autē Pompeius cū ualido præsidio, ad aulæ custo-
 diam, templiq; obseruationem mittit, uerbis hortādo
 pacificis ad deditiōnem, eos qui ad templum confuge-
 rant. Sed eis minime auscultantibus, ad oppugnatio-
 nem multis se machinis parant Romani. Et præcipue
 sabbatorum die, Iudæis non resistētib; magnos ac-
 cumulāt aggeres, arietes ferro graues muris admouē-
 tes, quorum impulsu maxima turris concussa cecidit.

*Antonyus
 quæ uideret Pompeius
 aggeres*

partemque templi aperuit, per quam Romanorum ir-
 rumpentium primus, Faustus Cornelius Sylle filius
 cum suis militibus murum ascendit. Captum iam se-
 cundo templum & pollutum est, ac totum Iudæorum
 caede completum. Nam uigintiduo Iudæorum milia,
 in ea irruptione cæsa sunt. Pompeius igitur urbe &
 templo captis, quod nulli (exceptis sacerdotibus) li-
 cuit, reueratis sanctis templi adytis, ad sancta usque san-
 ctorum progrediens, iudic quæ nisi sacerdotibus fas
 fuit intueri. Inueniensque thesauri sacri pecunias, ad
 duo milia talentorum, nequaquam has attingere uo-
 luit. Verum intactas, templo dimittens, templi præ-
 capit aditus, ut templo a cædibus hominum expias-
 to, legitimas Deo suo hostias offerrent, Hircanum
 que donauit sacerdotij principatu. Sicque Romanor-
 rum primus Cn. Pompeius Iudæam Romanis sub-
 iectam, & tributariam fecit. Anno postquam Iu-
 das Maccabeus apud Hebræos (ut diximus) prin-
 cipatum resumpsit, tertio & nonagesimo. Ante-
 quam uero CHRISTVS dominus noster in Beth-
 leem nasceretur, annis quinque & sexaginta. ¶ Bre-
 uis post hæc tempore Marcus Crassus uir alioquin
 magnus & præpotens, sed insatiabilis homo auaris-
 tiæ, in Parthos ducens exercitum, audiens in tem-
 plo apud Hierosolymam magnam argenti & auri
 uim esse, duoque pecuniæ talentorum milia, quæ
 Cneo Pompeius intacta relinquerat. Templum
 intradit, Non solum præfati ponderis pecuniam
 auferens, uerum quod reliquum auri fuit, ad octo
 H ij

usq[ue] milia talentorum diripuit. Abstulit præterea & trabem auream atq[ue] uersatilem, minas trecentas pensantem. Mina autem apud Hebræos (ut Iosephus ait) due & semis libræ existimatur. Secundum Varronem autem & Priscianum, unam continet libram, & quam nos minam, Græci *μνα* una syllaba dicunt. Legendum igitur in euangelio, decem minas, nisi quis Græce magis legere uelit, q[uam] Latine. Crassus igitur tanta & tam inestimabili præda ditatus, sacrilegio a se patrato, non diu lætatus est, diuina eum sequente uindicta. Nam inceptam in Parthos expeditionem, p[er]sequens, Euphrate flumine traiecto, a transfuga quodam inductus, ad ignotam camporum solitudinem descendit, ubi undique circumuolantibus sagittariorum agminibus, cunctus eius exercitus uel telorum obrutus est. Ipse uero Crassus ad colloquium sollicitatus, ne uiuus (repugnantibus tribunis) caperetur euasit, sed dum fugam petit occisus est. Caput eius cum dextra manu relictum, ad regem Parthorum perlatum est, atq[ue] ita ludibrio habitum, ut faucibus eius agrum liquefactum infunderet, insultantibusq[ue] iam mortuo Parthis. Vrat te nunc aurum Parthicum, quod te uiuentem satiare non potuit. Postea uero (ut diximus) cum uinctum Aristobolum Pompeius triumpho seruandum Romam misisset, pontificatus principatum fratri eius Hircano tradidit. In quo tribus ac triginta præfuit annis.

Mina.
Iosephus.
Varro
Priscianus

*in p[ar]te u[er]bi u[er]ba p[er] se
u[er]ba u[er]ba u[er]ba u[er]ba
u[er]ba u[er]ba u[er]ba u[er]ba
u[er]ba u[er]ba u[er]ba u[er]ba
u[er]ba u[er]ba u[er]ba u[er]ba*

*De tribus
no[n] sit u[er]ba u[er]ba u[er]ba
u[er]ba u[er]ba u[er]ba u[er]ba*

¶ De captiuitate Hierosolymorum, & templi ab Herode, Sosio Romanorum duce sese adiuuante.

Capitulum. VIII.

Mergente post hæc apud Romanos inter C. Cæsarem & Cn. Pompeiũ potētissimos ciues civili discordia, q̄ apud Thessaliam totius sunt orbis uires conuallatae, Iulius Cæsar fugiente senatu

Romam ingressus, Aristobolum cum Antigono filio solutum a uinculis in Iudæam remisit, ut recepto p̄ Aristobolum Iudæorum regno, Pompeianas ibidem partes disturbaret. Sed per Pompeianos est in itinere Aristobolus interfectus, Antigono superstitite filio, Parthi uero Crassiana uictoria insolescentes, in Syriam irruerunt, Antigonomq̄ nō solum in regnum Iudæorum restituerunt, uerum Herodis fratrem Phaselũ & Hircanum patrũ cui (ut diximus) sacerdotij principatum Pompeius contulerat, captiuos in potestare eius fecerunt. Post hæc Herodes qui ad regnum Iudæorum iam animũ intēderat, a Romanis Iudæorum declaratur rex. Missusq̄ interea contra Parthos Ventidius Bassus, Herodem in auxilium uocauit. Qui Parthis (ut dictum est) in Syriam irrupentibus strenuissime uictis, Crassiana uisus est damna reparasse, unde & Herodi assequendi sibi a Romanis dati regni animus creuit. Nec eum spes tanta fefellit, Nam sequentibus eum aliquot Romanorum cohortibus, misso insuper ad eum a M. Antonio tunc potente Romano rum duce, C. Sosio cum duobus milibus equitum, caeterisque ad eum Iudæis confluentibus, qui Antigoni odio tenebatur, undecim legionum, & quinque milium

*Iulius Cæsar
habuit quosdam uinculos
in itinere Pompeianos
quosdam Pompeianos in itinere
ad artem infidelitatis ab eo*

*post hæc apud Romanos
go extra ip̄m p̄p̄tibus
in hostes fœderat*

*Post hæc apud Romanos
go p̄p̄tibus ip̄m p̄p̄tibus
ad alia p̄p̄tibus
in itinere Pompeianos
in itinere Pompeianos
in itinere Pompeianos*

H iij

lego orta est adhibere nihil lego
ta ipse p[ro]p[ri]e aut lego dicit roborat

LIBER

.II.

equitum collavit exercitum. Quo tanto auctus exercitu in iudæam prouens, & obuia quæq; prosternens, copias Hierosolymæ admouit. Cōtra quam ad septentrionis partem e regione templi qua Pompeius eā expugnauerat castra ponit. Distributoq; in opus exercitu, aggeres magnos accumulans, quibus & ligneas

Mox in fine astifera
murtur: que magis
venit p[ro]p[ri]e etiam
et ad p[ro]p[ri]e ad op[er]a
quæ

imposuerunt turre, equibus ingentibus quas habere machinis muros perfringere conabantur. Sed mirare repugnantibus uirtute iudæis, aggeribus machinisq; ciuitati eor[um] nō admodum nocuere, neq; aperto Marte aduersum iudæos, superiores esse potuere. Verum ad cuniculos Herodiani milites conuersi, ex impro-

Tomulda est general
uocabulo q[ui] magis
uocatur p[ro]p[ri]e etiam
ingentibus uirtute
militum est ad p[ro]p[ri]e
castra et aggeres
p[ro]p[ri]e etiam etiam
haud p[ro]p[ri]e etiam
et globo[rum] etiam
p[ro]p[ri]e etiam
h[ic] et q[ui] etiam
q[ui] p[ro]p[ri]e etiam
p[ro]p[ri]e etiam
Comanda magis et
la Coan: q[ui] Coan
p[ro]p[ri]e etiam
p[ro]p[ri]e etiam
et p[ro]p[ri]e

so intra muros emergebant, antequam eorum pars aliqua tormentis disiecta fuisset. Tunc em lectissimi Herodis milites sequentibus eos magno ardore Sossionibus, magno animo in ciuitatem irruerunt, & post eos omni infuso exercitu, Hierosolyma ab Herode & C. Sosio capta est, anno postquam a Romanis Herodes rex declaratus est tertio, & obsidionis mensis quinto, anno ferme tricésimo antequam CHRISTVS dominus noster nasceretur. Ruentibusq; in ciuium caedem militibus, miserabilis urbis facies fuit. Quia nec ulla ætatis sexusue reuerentia, furentem continuit militem, sed maxime strages edebantur. Herodes tamen magno conatu, auxiliaries milites ab ingressu prohibuit templi, eius profanationem & expilationem ueritus, ad quæ perpetranda, fama diuitiarum templi allec[t]i, magno cum impetu ferebantur. Sed in hac re nox superueniens Herodi plurimū adiuu[m]ento fuit.

Demum cum aliter non posset, Herodes suis ipse largitionibus abunde militem donans, templum ac civitatem a direptione saluauit. Captus autem Antigonus atque ad Antonium missus, securi percussus interijt. mors In quo in populo Iudæorum dux & princeps sui generis omnino defecit, ut iamiamque describemus.

¶ Quomodo ueniente in carne domino, regnum apud Iudæos, & sacerdotium ex propria & legitima gente cessarunt. Ac de multis uarijsque seditionibus, quibus post dominicam ascensionem uexati sunt Iudæi.

¶ Caplm. IX.

Deficiente igitur pontificum & regum principatu, Herodes alienigena Antipatri Aſcalonitæ, & matris Cypridis Arabicæ filius, nihil omnino pertinens ad Iudæam, a Romanis Iudæorum suscepit principatum, cuius tempore CHRISTI natiuitate uicina, regnum & sacerdotium Iudææ quod prius per successores minorum tenebatur, destructum est, completa propheta, quæ ita in Genesi per Moysen loquitur. Genesis Non deficiet princeps de Iuda, neque dux de femoribus eius, donec ueniat cui repositum est. Et ipse est expectatio gentium, Nam huius Herodis qui Iudæis triginta & septem regnauit annis, Anno tricelimosexto HVMANO GENERI PROSPER ILLE ET SALVTARIS FVLGOR IESVS CHRISTVS FILIVS DEI IN BETHLEEM IYDAE NASCITVR, Herodisque
H iij

filij post eum regnauerūt, usq; ad nouissimam Hierosolymorum captiuitatem. Nequaquā insuper ex successione sacerdotalis generis pontificibus cōstitutis, neq; perpetuitate uitæ scđm legem Moyse seruientibus Deo, sed ignobiles quidam, & alio tempore alij, & nonnulli unius anni, siue modico amplius, a Romanis imperatoribus sacerdotium emebant. Quæ omnia Danielis prophetiæ conueniunt. Ait enim is propheta.

Daniel Et post hebdomadas septem & sexaginta duas, interibit chrisma, & iudicium non erit in eo, & reliqua multa. Quarum hebdomadarum & de regni ac sacerdotij

Eusebius Hierony simul & urbis euerfione numerum Eusebius & Hieronymus diligentissime supputant, a sancto propheta descriptum. ¶ Post hæc, anno tertio & tricesimo, cum dominus noster IESVS CHRISTVS scđm prophetias quæ de eo fuerāt præloquuta, Hierosolymam ad passionem uenisset, & morte gloriosissimæ uicta resurrexisset, in foelicissimos Iudeos (q in angularem lapidē & eis scandali petrā offendissent) calamitates magnæ & inæstimabiles post eā diem oppresserunt, impendēte iuxta saluatoris nr̄i uerba extrema eis desolatione, urbi miserrimæ exterminio, & pleno sacrilegij tēplo ultimo occasu. Circa hæc em̄ tpa, imo hoc anno die p̄tecostes q̄ sp̄m sanctum p̄ceres apli susceperunt, sacerdotes tēpli sonitus q̄sdā & cōmōtiones locoꝝ sensisse

Iosephus Iosephus scribit. Deinde ex adyto tēpli repētina subito uocē erupisse, p̄sidiū q̄ndā tēpli angeloz dicētū,

Pilatus trāsmigrem⁹ ex his sedibus. Pilatus etiā eodē anno Iudeæ p̄curationē gerēs, q̄ & in celi & terę regē mortis

sententiam tulerat, nocte intempesta opertas imagines
Cæsaris Hierosolymæ intulit, & in templo collocauit,
quæ res postridie cognita, grandem in Iudæos susci-
tauit tumultum, quasi profanatas leges suas uiderent.
Cuius rei causa proni ad Pilatum corruerunt, depre-
cantes ut imagines tollerentur. Tunc Pilatus armatis
prius militibus, trucidaturum se omnes esse dixit, nisi
imagines recepissent. Iudæi quasi ex uno consilio ad
mortem præparati, nudantes illico ceruices ad recipiē-
dos ictus, omnes proni sese parauerunt. Vociferantes
se potius interfici uelle, quàm sacram legem uiolari. Qua
Pilatus obstinatione motus, statuas iussit auferri. Hęc
tamen seditiōis & turbæ Iudæis prima causa fuit, nec
his contentus quieuit Pilatus. Verum tertio post sus-
prædictam seditiōem anno, quæ ob Cæsaris imagines
fuerat concitata, sacrum thesaurum quem Carbonam Carbona
Iudæi uocant, in aquæductum Hierosolymorum ex-
pendens, secundæ præbuit seditiōis semina, in quibus plu-
res sunt Iudæorum cæsi. Adhuc eisdem pene tempori-
bus, seuiora Iudæos in diuersis mundi prouincijs per-
turbant. Nam Romę multa eorum milia exacta sunt,
quatuor milia ascripta militiæ, & qui prætextu pater-
næ legis militare nolissent, grauibus sunt affecti tor-
mentis. Alexandriæ item octauo post dominicam ascē-
sionem anno, inter Iudæos ibidem habitantes, & gen-
tiles, grauis est orta seditiō. Missa igitur utrorumque ad
C. Cæsarem qui Tyberio successerat legatione, repu-
diata est a Cæsare Iudæorum legatio, eo quod infestus plu-
rimū Iudæis Caius esset. Verum Petronio Syriæ præ-

Iosephus

fecto imperat, ut Hierosolymis in templo statuam suam sub nomine IOVIS OP. MAX. consecraret, quod Iudæi obstinatione maxima negauerunt. In Babilonia item infinita (ut Iosephus ait) Iudæorum strages facta est, tanta etiam ut ante nunquam in aliqua re latum sit historia. Et qui tantæ supererant cladis, in Seleuciam (de qua superius diximus) fugientes, sexto postquam eo perfugerant anno, per eos ibidem ruina inuoluit. Longum esset nimium recensere quot seditionibus & mortibus gens infelix non modo per Iudæam, sed per omnem terrarum orbem, uexari agitarique, his temporibus coeperit, sequente eos durissima, sed iusta Dei ultione, quousque extrema cum urbis eorum & templi exterminatione, ipsi quoque consumpti sunt. Ad quam sane nouissimam eorum euerisionem, quam Iosephus ceterique scriptores magnis explicant uoluminibus, nos quæ breuissime possumus describendam accingemur.

Iosephus

¶ Quomodo sub Neronis imperio, Iudæi sub diuersis ab eo missis praesidibus, in occulta latrocina, ac multas seditiones eousque processere, ut fugato demum Romano praeside, iam aperte uisi sint rebellare.

¶ Caplm. X.

Neronis igitur anno imperij primo, quæ christianæ salutis septimus & quinquagesimus fuit, ruente passim gente Iudæorum, in omne seditionis ac latrocinij genus, ingenti magorum ac latronum turba, omnis eorum prouincia repleta est. Quos

tamē Fœlix potestatis Romanæ præses quotidie sup-
 plicij enecabat, nec tamen hac animaduersione exis-
 tiale malum reprimi potuit, quando robustius indies
 erumperet, eoq; tandem euasit, ut ingressi Hierosoly-
 mam latrunculi, festis diebus ac tectis sub ueste gla-
 dijs, quasi Deum adoraturi, quos uolebant non in ur-
 be solum, uerum in templo adeo occulte confoderēt,
 ut secus occisorem occisus caderet, nec agnosceretur
 occisor. Inter quos Jonathan ea tempestate sacerdo-
 tem, Fœlice fauente impune primum occiderunt, un-
 de maior latronibus crescebat audacia. ¶ His etiam
 ferme temporibus, apud Cæsaream Palæstinæ, quæ
 prius turris Stratonis uocabatur, est orta seditio. Eo-
 q; habitantes ibidem Iudæi cum Syris pro ciuilitatis
 iure contenderent, quæ magnam multitudinem Iu-
 dæorum perdidit. ¶ Sic & apud Hierosolymam con-
 tentio exorta est sacerdotum, contra pontifices &
 Hierosolymæ primores, unde quilibet quantos po-
 tuit, seditiosorum, ad se contrahens, mutuis sese cæ-
 dibus infestabant. Digne sane (quæ pacis largitor
 dominus noster IESVS CHRISTVS eorum
 factione & inuidia occisus fuit.) ipsi seditionibus &
 latrocinijs agitabantur. ¶ Porro secundo Nero-
 nis anno, Fœlicij Festus succedit, apud quem præsen-
 te Agrippa rege, ut in Actibus apostolor; legimus,
 Paulus Apostolus religionis suæ rationem exponēs, Paulus,
 cum Cæsarem appellasset uinctus, Romam ductus ē.
 Sub hoc Festo cū nihilo ^{in iudæa} minores seditiões fuissent &
 latrociniã, cum quinq; in Iudæa annis præsedisset, uita

LIBER II.

excessit. ¶ Cui Albinus Nero successorem misit, q̄
antequam in Iudæam uenisset, Amianus q̄dam Amia
ni cuiusdā senioris filius, hæresi Saducæus, nactus op
portunum tempus, mortuo Festo & Albino i itinere
adhuc cōstituto, Iacobum fratrem domini primū Hie
rosolymorum episcopum, aliosq̄ cum eo sanctos (ut
Iosephus ait) tradidit lapidandos. Albinus autem Ius
dæorum seditione & latrocinij non admodū motus,
maiorem sinebat improborū audaciam crescere. Opu
lenti namq̄ largitionibus ut eis impune tumultuari li
ceat, Albinum inducere studuerūt, plebei autem qui
non satis quiete gaudebant, sed nouarum cupidī rez,
Albini lese partibus insinuantes, satellitium apud eū
profitebantur. Stipatus igitur tot improborum tur
mis Albinus, uiolentus latronum princeps & tyrann
us, qui pacis componendæ autor missus fuerat, emis
hebat. Ita ut proculdubio tam crudelis & inciuilis do
minatio, iam iam imminētem captiuitatem præfagit
re uideretur. ¶ Sed huic Albino cum quatuor ferme
annis crudelissimus gladiator præfuisset. Sestius Flo
rus insignis auaritia & crudelitate succedit, monstrū
(ut lepidissimus ait Poeta) nulla uirtute redemptum.
Adeo ut sui comparatione Albinum optimū atq̄ in
Regerrimū uideri faceret, ita palam omni crudelitate
& auaritia utebatur, ut his quasi præclaris uirtutibus
gloriaretur. Cuncq̄ iam furor impius sub præclaro ho
mine, omnem non solum Iudæam, uerz uniuersam Sy
riam commouisset, non contenti Iudei pestiferis inter
se concurrere seditionibus, iam aduersum Romanos

*Stipare per se
dare aliquo de
quod causa lina
Albi i stipato
et unum amato
in furore
stipare per se
ferre appetit
suetura infante
stipare nuntio
Rom. C. l. de
uincione i
id ad
pues a pol
pra a f
fit dano
sua auing
me re
dono*

7

32

^{quod} fugato Cestio manifeste rebellauere, ingenti quā Ce
^{armata} stius pecunia conuellerat intercepta. Insuper (ut Trā Tranquillus
^{ait}) & legatum Syriae uirum consularem sup
^{petias} petias Cestio ferentem, rapta aquila fugauerūt. Inter
^{ea} ea apud Hierosolymam in templo Iudei conueniunt,
^{belli} belli quod grauissimū cum populo orbis uictore ges
^{sturi} sturi uidebantur duces electuri, duos in ciuitate Hie
^{rosolymorum} rosolymorum, & utriusq; Galileae Iosephum Mathiae
^{filium} filium, de quo postea dicemus constituunt, cuius etiā
^{defensionem} defensionem Gamalam munitissimū oppidum commit
^{tunt} tunt. Qui omnia opportuna loca, inter quae Giscalam S. Pauli
^{beatj} beatj Pauli patriam strenue muniens, ad centum usq; patria
^{armatorum} armatorum milia ex omni Galilaea contraxit.

[¶] Quomodo Cestij fuga territus Nero, Vespasianum cum exercitu ad comprimendum Iudaeos misit,
^{ac de reditu post Neronis mortē, Vespasiani in Italiā, Tito filio in Iudaea relicto.} ¶ Caplm. XI.

^Neronē interea audita Cestij fuga in
 gens timor inuasit, qui hoc anno q̄ sa
 lutis nostrae nonus & sexagesimus fu
 it, imperij autem eius decimustertius,
 super omnia flagitia sua etiam primus
 persecutionem in Christianos mouebat. Idcirco etiā
 am Nero Cestij infelicitate audita terretur, quia (ut
 est apud Suetonium & Cornelium Tacitum) percre Suetonius
 buerat toto oriente uetus & constans opinio, esse ī fa Cor. Tac.
 tis: ut eo tempore Iudaea profecti rerum potirentur.
 Id de domino nostro rege regum & domino domināz
 I

tium passim in prophetis scriptum, infelices uolentes
intelligere Iudæi, iuxta iacentem ad se trahentes lite-
ram, scelerum suorum furis agitari, rebellauere Ro-
manis, famam per orbem spargentes, habere in uatici-
nijs suis sese iam mundo impaturos. Vespasianus igitur
natione Hispanus, ex gente Flauia, uir rei militaris
peritissimus, ut qui legatus legionis in Almanniam
missus, tricies cum hoste cōflixerat, superq; uiginti op-
pida, & insulam quandam Britaniæ proximam in des-
ditionem redegerat. Et post in Africa non sine glo-
ria rem administrauerat, & quia uir bonus esset, grauē
facile apud Neronem offensam contraxit, prohibitus
Suetonius ab eo non modo (ut Suetonius in eius uita scribit) cō-
tubernio, sed etiam publica salutatione, ut coactus sit
uir tantus etiā in paruā ac deuiam secedere ciuitatē.
Quo ubi lateret, a Nerone extrema iam metuente, Iu-
dæa illi prouincia cum exercitu oblata est. Quia ad
tantum motum comprimendum, ampliore exercitu,
& non instrenuo duce, & cui tanta res tute committi
posset, non alius, sed potissimum Vespasianus dele-
ctus est. Additis igitur copijs duabus legiōibus, octo
aljs, cohortibus decem, atq; inter legatos maiore filio
nomine Tito assumpto, profectus est. Vtq; primum
prouinciam attigit, proximas quoq; in se conuertit, p-
uincias, correcta statim castrorum disciplina, unoquo-
q; atque alio prælio tam constanter inito, ut in oppu-
gnatione Iotopatae castelli, cui magno Iudæorum præ-
sidio Iosephus præfuit, lapidis ictum genu, scuto sagit-
tas aliquot exceperit. Hoc oppido maxima tandē dif-

ficulitate expugnato, ingens Iudæorum est edita strages. Iosephusq; tantí (ut supra diximus) bellí dux ad Vespasianum captus deducitur, circumfundentibus undique se Romanis, Iosephi uidendi gratia. Sed tantæ multitudinis diuersæ in eum fuere sententiæ. Qui longius aberant, hostem atrocem interficiendum clamabant, sed qui astabāt propius, inter quos Titus Vespasiani filius fuit, fortia eius facta reputantes, & rerum humanarum instabilitatem obstupescentes, tanto parcendum duci censebant. Cui apud patrem Titus magna salutis causa extitit. Vespasianus tamen eum ad Neronem uinctum mittere decreuit, quo intellecto Iosephus secreto aliquid ei dicere uelle dicebat. Semotis igitur omnibus, præter Titum duosque amicos. Tu (inquit) Vespasiane tantí nunc facis te Iosephum habere uinctum, ut eum ad Neronem mittas. Sed ego maiorum ad te nuncijs uenio, Constantissime quidem asseuero fore, ut ab te breui soluar. uerum Cæsare Augusto. Cuncq; (ut Suetonius ait) & Suetonius alia ex urbe allata essent prælagia, præterea ex Iotopatenorum captiuis secreto Vespasianus intellexisset, quia & ipsis prædixisset Iosephus, qd post diem septimū & quadragesimū, ultimum eos maner et excidium, quodq; ipse uiuus in custodia a Romanis seruandus foret. Custodijs & uinculis seruatus est, muneribus tamen uestibusque a Vespasiano donatus, adhibente magnopere curā Tito. Verz cū post multa prælia a Vespasiano gesta, ac uastatis undiq; p circuitum

Mors Ne-
ronis

Hierosolymorum omnibus, Iudæosq; maximis duobus prælijs uictos, in urbem compulisset, ac eidē oēm exercitum admouere pararet, Nunciatum est Neronem (cum post innumera flagitia a senatu ad pœnam quæretur) se manu propria interfecisse, quamobrem Hierosolymorum obsidio remorata est, quia q̄s post Neronem rerum potiretur, hunc expectare uelle fuit sententia. Dumq; Galbam impare cognoscit, ac eius de bello mandatū operiretur, isq; septimo imperij sui mense occideretur, intellexisset præterea Othonem cum tribus mensibus impasset, seipsum occidisse. De mūq; perditissimū hominem Vitellium cum exercitu e Germania aduolasse Romam, inuasisseq; imperium, ipsum inuitum quidem ac plurimum renitentem, exercitus imperatorem appellauit. Suscipientiq; imperium, omnes uicinæ ac Romanæ ditionis prouinciæ, tãq; uiro optimo, atq; ad imperium maxime idoneo, mirum in modum congratulabantur, uel legatis, uel literis ad eum missis. Tunc demum adnitente plurimum Tito, cum magna gloria uinculis solutus ē Iosephus, & postea inter amicos Titī habitus, Vespasianus autem præmissis contra Vitellium ad Italiam ducibus, a quibus septimo imperij sui mense uictus Vitellius, in Tyberim proiectus occubuit. Ipse uero Vespasianus per Alexandriam Romam profectus, intermissum ab eo bellū Tito filio strenuissime cōmendabat, p̄sequendū.

Mors
Othonis

¶ De ordine moti exercitus Titī ad Hierosolymā, ac eius urbis obsidione, Et quomō duo eius muri sint.

capti, ac Titus quo pacto muro totā ciuitatem triduo circumdedit, & de maximo numero ferme mortuorum. Turrisque Antonia, atque eius murus ante templū quomodo capta sit

¶ Caplm. XII.

Titus autem contractis quos secum habuit copijs, alijs uero ut ad Hierosolymorum obsidionem concurrerent scribit, suppleto etiā exercitu quatuor legionibus, quia tot pater prēmiserat in Italiam, magno ac formidando apparatu ad infœlicissimæ urbis obsidionem contendit. In qua tantī exercitus progressionē non iniucundum fore arbitror, si ordinem quē breuissime significemus. Mouentem igitur e Casaria Titum in hostilem teram, regum ac prouinciārum auxilia antecedeabant. Ibant post eos uiarū stratores, metatoresque castrorum, sequebantur hos sarcinarum uectores, & hi armati. Post hos Titus tantī bellī dux & imperator, electos & signiferos apud se habēs milites, Horum agmen equites sequebantur, & hi ante machinas ibāt, & scdm illos, una cum electis, tribuni militum, & præfecti cū cohortibus, post autem circa aquilam signa, & ante signa tubicines. Deinde ueteranorum acies ordinibus dilatata, uulgus autem seruire a tergo cuiusque agminis, & ante hos sarcinæ. Olim uero nouissimi ibant mercenarij, eorumque custodes factoresque armorum. Ita igitur instructo iuxta Romanā disciplinam exercitu, Titus ad uicū cui uallis Saul nomen fuit, triginta ab Hierosolymis stadijs subsedit. Ipse uero Sexcentis delectis equitibus, urbem speculatur

I iij

Vall' Saul

Emaus

rus, Iudæorumq; anōs exploratur⁹ pficiscit̄. A st mltitu-
dine hostiū circūfusus, maxio sui p̄clō & labore ad ex-
ercitū reuersus ē. Seq̄nti at̄ nocte ex Emaus adueniēs
tib⁹ copijs, clara iā luce motis castris ad locū puenit, q̄
Scopes appellat̄, unde iā ciuitas, & clara tēpli magni-
tudo, conspici poterat, septē a Hierosolymis stadijs di-
stans. Ibi duabus legionibus castris se munire iussis,
cæteris ut alijs opportunitis locis castra metentur impe-
rat. Interea nec in miserrima cessabant urbe seditiōes,
sed apparentibus tanto spectaculo Romanorum cas-
tris, paululum intra dissensionis furor subsedit, tan-
toq; stetit discors concordia tempore, quo instar ima-
manissimarum belluarum excursione facta, decimam
legionem castra sua munitentem inuasere, quam gra-
ui periculo laborantem, Titus ip̄e bis liberauit, repul-
sib; in urbem Iudæi, copia interim militibus est tribus-
ta, castra muniendi. Remisso autem paulisper prælio,
cum iam azimorum dies quem pascha uocamus insta-
ret, seditiōforum una pars templum occupat. Scribūt
hoc loco nōnulli in his diebus Hierosolymam captā,
quod si Iosepho, credimus aliter se habere uidetur, nisi
si miserrimam (quo omnes pene Iudæi perierunt obsi-
dionem) captiuitatē appellare uelimus, quę ut postea
dicemus in mense Septembri subsequuta est. Sed
opportunum fuit, ut in his pasche diebus quibus domi-
num nostrum celi ac teræ regem Iudæi crucifixerunt,
confluentes ex omni Iudæa ad templū, urbe quasi car-
cere includerentur, inuicta illa aduersum eos obsidio-
ne firmata. Interea Titus ingētes aggeres strui iussit.

Iosephus

quod si Iosepho, credimus aliter se habere uidetur, nisi
si miserrimam (quo omnes pene Iudæi perierunt obsi-
dionem) captiuitatē appellare uelimus, quę ut postea
dicemus in mense Septembri subsequuta est. Sed
opportunum fuit, ut in his pasche diebus quibus domi-
num nostrum celi ac teræ regem Iudæi crucifixerunt,
confluentes ex omni Iudæa ad templū, urbe quasi car-
cere includerentur, inuicta illa aduersum eos obsidio-
ne firmata. Interea Titus ingētes aggeres strui iussit.

quibus altitudinem murorum equare adeo ualeat, ut balistas arietesq; imponeret, quibus murorum turris umq; fundamenta concutere possit, & euertere. Sed aggerum consummationem non expectantes Romani, magno impetu oppugnantes, primum (quorum tres ciuitatis erant) murum capiunt, secundoq; muro priori exultantes uictoria pari impetu potiti Romani, ferali Iudæorum audacia ab eodem sunt repulsi. Quæ strenuissimus imperator non ferens, totum colligens exercitus robur, ingenti commisso prælio, secundum murum recepit. Tertium uero similiter acerrima oppugnatione peruincere apparente Tito, Iosephus cū Iudæis colloquia habuit, eosq; longa & prudentissima oratione ad deditiōem Romanis faciendam hortabatur, cui non modo non acquiescentes Iudæi, uerum cōuitijs lacescentes, etiam iaculis appetebant. Qua pessimæ gentis obstinatiōe conspecta, arctius urbē obsidere, participato cū amicis cōsilio Titus decreuit, Iudæos tñ q; famis acerbitate uicti, & ad deditiōem faciendam moti, ex urbe pfugerant, insigni q; præditus erat pietate motus, q; uellent abire permisit, donec plimos eorum aurū deglutiuisse comptū est. Tūc em̄ auri cæca cupiditate milites capti, præcipis hūanitate neglecta, passim miserrimos trucidarūt. Vna etem̄ nocte duorum q; pfugerāt miliū, patefacta sunt uiscera. Titus igit̄ ut latrones in urbe cōcluderet, ac excursiōes qbus sepe nūero cōmeatus aliquid importabāt inhiberet, rem magnā & pene incredibilem adorsus est. Distributo quippe p̄ oēm exercitum labore, oēm Hierosolymā triduo mur

Iosephus
☞
 ro cingit, unde quadraginta stadia complectētem. Ita enim diuinus qdam impetus (ut Iosephus ait) hoc operis perficiendi milites inuasit, Iudæis omnium iam facultate erumpēdi sublata, miserrima ciuitatis facies fuit, in qua iam fames totis regnabat habenis, ex qua maxima mortalitas sequebatur, domus namq; mortuis tecta, & plateæ refertæ fuerūt, idcirco odoris corruptissimi plena ciuitas fuit. In qua uelut in carcere innumeralis multitudo arctissima obsidiōe claudebatur, primū quidem ære publico, q̄ præfuere ciuitati latrones, iubebant corpora sepeliri. Sed cum neq; in urbe sepeliēdi locus superesset, sumptusq; publici defecissent, de muris cadauera in subiectas ualles præcipitauere. Quæ cum ciuitatis expugnationi intētus, eam obambulans Titus conspexisset, eorumq; aceros in tabem defluere, altius ingemuit, tendēsq; ad cœlum palmas, Deū cœli testabatur, suæ hoc culpæ aut impietatis nō esse, qui eos sepenumero ad deditiōem hortatus fuisset. Porro ut Romani obsessos plus excruciant hostes, eis famæ pereuntibus largissimas dapes iuxta murum stantes ostendebāt, letitiæq; & gaudio exultabāt. Ioannes uero in urbe miserrima, latronum ac seditiosorum dux alter, deficientibus ex populo rapinis, sacrilegas ad pretiosam templi supellectilem manus cōuertit. Ingentia templi donaria auferens, inter quæ urceolos non mediocris pretij (quos Augustus Cæsar eiusq; cōiunx Hierosolymam ad templi decorem miserant) dicitur abstulisse. Nec minus interea fames & ex ea mortalitas in urbe grassabantur. A profugien-

tibus enim ex ea nobilibus didicere Romani, supra
sexcenta mortuorum milia portis euecta. Eorum uer-
o numerum quæ intra maximas domos congesta iace-
rent cadauerum, comprehendi nequaquam posse aie-
bant. Porro Romani ingentes aggeres extruētes, oēs
attondunt circum urbem preciosas arbores, ad stadia
usq; nonaginta, unde & amœnissimæ teræ facies mise-
rabilis facta est. Nam autore Iosepho, quæ prius ut pa- Iosephus
radisus arboribus ornata fuerat, adeo nunc deserta ac
deformata decisis undiq; nemoribus, cernebat, ut nec
quisquam, alienigena q̄ ea prius uidisset loca, a lachry-
mis potuit temperasse, antea suburbana iucundissima,
ac uoluptatis plena, nunc deformem tantæ pulchritu-
dinis solitudinem intuens. Cum omnia eius decora &
insignia, graue & asperrimum deleuisset bellum. Ere-
ctis post hæc intra unum & uiginti dies aggeribus,
ignem eis facta excursiōe, Iudæi apponere magna pa-
rant audacia, sed incredibili Romani militis uirtute p-
hibiti, in urbem sunt redire coacti. Ad motis interea
muris & turri quæ Antonia dicebatur machinis, facū-
dissima Titus orōne milites ad op- gnandū cohorta-
tus ē. Aggrediūt idcirco muræ strenuissime Romani.
Sed dum Sabinus quidam natione Syrus primus mur-
rum ingenti uirtute superasset, cum undecim qui parī
eum audacia sequuti fuerant occisus, in Romanos res-
uoluitur. Verum post biduum milites uiginti qui in
aggeribus tormenta seruantes excubabāt, ordinis sui
aggressi signiferum, duobus præterea ex ala quadam
equitum & tubicīne assumptis, nona noctis hora, ad
K

Antoniam turrim per ruinas quas machinae defecere procedunt, caesisque primis quos somnus oppresserat custodibus, murum capiunt. Datoque confestim buccina signo, ceteri uigiles suscitati fugiunt. Caesar audito signo, armatis occurrens copiis, primus lectorum se manu militum comitante murum ascendit, confugientibus ad templum quod interius erat Iudaeis. Sicque Antonia

capta, ante ipsas templi porticus terribilis pugna conseritur. Romanis summa opera templum irruere adire adnitentibus, Iudaeis uero eos a templi foribus Antoniam uersus repellere, magna conantibus audacia. Sagittis autem lanceisque, res nequaquam geri potuit, sed strictis tantum mucronibus dimicabant, ita uir uiro densus (iuxta poetam) haerebat, permixtusque Iudaeis pugnat Romanus, nullumque interuallum, inter dimicantes fuit, quod uel maxime ob locorum angustias accidit. Sed cum ea pugna ab hora noctis nona, ad septimam usque diei durauisset, desperata Iudaeorum audacia Romanorum militum peritiam uicit, ut tota eorum acies longius a templo pelleretur, quia nondum

exercitus eorum robur murum transcenderat, satis uisum est Tito captam occupare Antoniam, quousque muro eius diruto, omnis facilius infunderetur exercitus. Haec autem turris ad templi munitionem simul &

Cor. Tac. decorem ab Herode (ut Cornelius Tacitus ait) extructa est, ac in honorem M. Antonii trium uiri, qui tunc Aegypto ac Syria praesidebat Antonia dicta est. Rursum Iosephus iubente Tito, oratione luculenta, & lachrymis plena, ad deditioem Iudaeos hortabatur, adeo

*gornij dicitur qd
de portibus murum
et buccina ar &
Culorum qd
pauca quidam
Tu modo poyca
C. Tacitus
V. Iosephus
Gornij qd Gallo
inf addit*

*Turris uocata
a Marcio qd rollo
p. ad m. i. p. ab
fuerunt ad templum
Turris i. p. p. p. p. p.
u. d. l. p. i. p. p. p.
et uocata i. p. p.*

periturae patriae suae compatiens, ut eius uerba singul
 tibus sint interrupta, Romanis magnopere dolore eius
 admirantibus. Sed perstabant in pertinacia latronum
 duces, quamuis nobilium animos Iosephi permouisset
 oratio, sed hi ducibus nil audebant inuitis. Titus
 adhuc eorum dolens uicem, interpretate Iosepho, bre
 uissima, sed acerrima eos oratione corripuit, Nonne
 uos (inquiens) o sceleratissimi cancello sancta prote
 xistis, Nonne literis Graecis ac nostris incisas tabulas
 constitutas habetis, quibus ne septa cuiquam transgre
 di liceret edicitur. Nonne eos qui transissent quamuis
 Romanus quis esset, necari permisimus. Quid igitur
 nunc in eo etiam mortuos conculcatis, o nocentissimis
 mi. Aut cur templum & externi & gentilis sanguinis
 confusione polluitis. Testor ego primos Deos, & si
 quis unquam hunc locum respexit, nunc enim nemi
 nem credo, itemque testor & exercitum meum, & Iudaeos
 qui apud me sunt, & uos ipsos, quod non ego uos haec
 uiolare compellam. Quinetsi locum acies uestra mu
 tauerit, neque accedet quispiam ad sancta Romanorum,
 neque quispiam in eius contumeliam faciet, Seruabo eti
 am uobis templum uolentibus. Hec tyranni audientes,
 non ex principis pietate, sed timiditate dicta putantes,
 in superbiam tollebantur. Titus uero qui eos, neque sibi
 ipsis, neque templo parcere animaduertebat. Templo
 bellum inferre parabat, & cum uniuersum militem eius
 locus non caperet, subuersis Antoniae fundamentis,
 latam toti exercitui uiam ad templum usque composu
 it, & aggeres in uallibus templi ad arcton, maximo &

Ofo Titu
 ad Iudeos.

incredibile labore construxit. A centesimo enim stas-
 dio materiam aduehere necessarium fuit, Porticus au-
 tem templo ^{proxi-}contigua, & quæ Antonia: iungebatur,
 a Iudæis incenditur, sed ne ulterius in templi perniti-
 em ignis procederet, ad uiginti cubitus eandem abru-
 perunt. Post biduum uero Porticum & Romani incē-
 derunt, & procedente ad decimumquintum usq; cubi-
 tum igne, tectum similiter & tabulata Iudæi abiciūt.
 Nec minus interea ^{incredibilis} cruentissima circa templum præ-
 lia cessabant, nunc dolis, nunc desperata resistētibus
 audacia Iudæis. Infinita etiam (dum hæc gerūtur) mul-
 tudo fame & inedia consumitur obsessorum. Eoque
 tempore insigne illud & horrendum dictu facinus pa-
 tratum est, q̄ nobilis quædam Maria, ex transiordano
 populo mulier, unicum qui sibi supererat infantem oc-
 cidit, coxit, comedit, parte eius seruata predonibus, ut
 Iosephus & post eum ecclesiastica describunt histo-
 ria. Quæ tanta & inaudita Romanis nunciata calamitas,
 Deum super hoc Titus placare satagebat, se quis-
 dem Iudæis pacem obtulisse inquiring, templiq; sese in-
 tegeritatem pollicitum esse, sed illud ipsos suis manib;
 incendisse, porticum designans quæ templo & Anto-
 nia: (ut diximus) iungebatur. Verum huiusmodi ali-
 mentis eos esse dignissimos, & huius nefandissimi ci-
 bilis scelus, ruina patriæ sese cooperturum, neq; relictu-
 rum ut tam impiam sol aspiciat civitatem, i qua sic ma-
 tres uescerentur. Hæc dicens Titus hostium despera-
 tionem reputabat, neq; eos sententiam existimabat
 mutaturos.

Iosephus
 Eccl. hist.

¶ Quomodo Titus cum templum sine suorum ma-
ximo damno seruare non posset, porticibus ignem im-
mittit, quibus late ardentibus, fugiunt de templo Iu-
dæi. Et quomodo in illud cum principibus suis ingres-
sus, adhuc magnopere illud seruare desiderabat. Et q̄
tandem pacto ipso inuito exustum sit, & de maxima
ardentis urbis & occumbentium Iudæorū calamitate.

¶ Caplm. XIII.

Ctauo igitur mensis Augusti die ag-
geribus perfectis, graues templo ad-
moueri arietes iussit, qui terribili sex
diebus impulsu sine intermissiōe mu-
rum pulsantes, nihil admodum profe-
cerunt. Nam fortissimorum structura lapidum, horū
impetus repellebat. Sed septentrionis templi portam
subfodere fatagentes Romani, exteriores tantum las-
pides euoluere potuere, sustinente interiori muro q̄
fortissimus erat portam. Et hoc opere frustrati Roma-
ni, scalas porticibus admouerūt, quas ne subirent, in-
genti repugnantes audacia Iudæi, impedire conati sunt,
nonnullas etiam scalas armatorum plenas, in latus in-
clinantes deſciebant, unde non parua Romani milis-
tis cædes sequebatur. Titus autem uiso, quia templo,
damno, & nece suorum parceret, ira percitus, ignem
portis quæ in porticibus erāt subijci iussit, diuino eti-
am (ut par est credere) motus instinctu, quia iā iam con-
taminatissimū illud fanum (ut uerus & singularis De-
us noster ante prædixerat) euerti & exuri debebat, &
gens sacrilega perdenda fuit. At uero igne iam p̄ mi-

K in

lites admoto, & liquefacto quo fores uestiti erant argento, lignum cito flāma consumpsit, quæ aucta subito proximas corripuit porticus. Iudæi circa se iam uidentes ignem, & corpore & animo concidebant, nec aliquis eorum flammam extinguere conabatur. Titus tamen militibus iussit, ut extincto incēdio, per proxima portis loca, uiam sternerent, quo armatæ Romanorum acies possent ascendere. Conuocatisque exercitus sui ducibus, consilium de templo habuit. Cum quibusdam uideretur belli lege templum exurendum, quoniam non iam templum, sed castellum uideretur. Titus primoribus sibi consentientibus uiris, se nunquam hoc templum incensurum aiebat, quia ingens Romanorum hoc damnum fore, si tam singulare tanti imperij ornamentum concremetur, sed ingentis eorum potius uictoriæ ornamentum, & quasi trophæum seruandum esse. Cæteris in hanc de seruando templo Cæsaris sententiam euntibus, consilium dimittitur. Ipse militibus iubet, uti corpora sua quiete curent, uiamque per ruinas porticus ad templum usque sternant, ignem restinguentes. Porro die illo Iudæos ab impetu timor continuit. Sequenti uero die, orientali templi excurrentes porta, aduersus Romanorum custodias irrupunt, ibique inuito prælio, Cæsar qui eam pugnam prospectabat, cum lectis adest equitibus, cuius non sustinentes impetum Iudæi, fuga se recipiunt. Verum cum equitibus Tito recedente, instant iterum acrius Iudæi, sed iterato repulsi, in templi interioribus post die perituri conclusi sunt. Titus igitur recedens, sequenti

die cum omni exercitus sui robore, templum obsidere, & extremis uiribus oppugnare decreuit. Interea dei omnipotentis dictante sententia, quidam ex militibus nullius expectato imperio, sed impetu quodam diuino permotus, a contubernali suo milite quopiam suscollitur, raptumque ignem fenestrae cuiusdam aureae in septentrionali templi aditu iniectat, qui cum celeriter circa templum tabulata corripuisset, ingens & terribilis clamor suscollitur a Iudaeis, sequiturque (si possunt) desperatissima audacia tantum facinus parant uindicare. Tito cum hoc propere nunciatum fuisset, in tabernaculo ut e praelio redierat quiescenti, ac postridie summis uiribus templum oppugnaturus, uisum est uelle magnopere incendium prohibere. Accurrit idcirco duobus eum sequentibus, omnisque exercitus sublato ingenti clamore sine ordine post Caesarem ruere uidebatur. Caesar dato uoce simul & dextra signo, ignem iubebat extinguere, sed neque uocem eius alioquin obsequentissimi milites diuina ultione perurgente, curabant attendere. Impetumque accurrentium agminum nulla Caesaris aut ducum comminatio, ab incendio continere potuit. Cum uero ad templum accessissent, tanquam diuinitus acti furore, alius se praecedentem ut ignem ingereret hortabatur, posthabitis omnino Caesaris id summo uetantis studio edictis. Seditiosi uero ac latrones uelut extrema omnia pro restinguendo incendio passuri, accurrebant. Sed cum ob dominantem late flammam, nil spei superesse uident, porticibus uel ruinis earum & templo derelictis, fuga & caede inuoluti

diffugiunt, magna miserrimæ plebis multitudo, inermis, & inualida, interficiebatur. Atq; apud magnum altare quod holocaustor; dicebatur, & ante templum fuerat, ingentes mortuor; strages uisebantur, nec minus per gradus templi torrentis instar, interfectorum cruor defluebat. Cæsar autem (ut dictum est) insanientium militum nõ ualens impetum continere, anteq; interiora templi uorans flamma corripet, ipsum ingredit, & qcqd in eo fuit diligent; conspicatus est, & quæ magna & præclara esse fama didicerat, non ea minora uidendo comperit, motusq; incredibili eius decore, e templo prosiliit, milites impendio rogans, uti ignem restinguant, quia seruari adhuc posse uidebatur, cum (ut diximus) non aliqua ex parte ad interiora adhuc incendium penetrasset. Sed uis quædam diuina animos militum intuserat, ut in alijs Cæsari obsequentissimi, in hoc imperanti nihil auscultarēt. Incitabat eos præterea spes magna prædarum, immensas opes in eodem congestas suspicantes, quoniam aureis laminis fores uestitos intuebantur. Unus igitur ex militibus qui cum Cæsare templum intrauerat, currente ut inhiberet incendium Cæsare, ignem cardinibus portæ subiecit. Tum subito apparente intus flamma, ducibusque cum Cæsare discedentibus, nemo succendere prohibebat. Ardente iam templo, quicquid fortuitu militibus ueniebat, in manus rapiebatur. Sed & puerorum, senum, sacri iuxta, & profani, cædes infinita grassabatur, unaque supplices cum repugnantibus necabantur, flamma (dictu uisu

quod horribile) impetu suo progrediens, cum miserabilis
 occumbentium gemitu concrepabat. Et pro collis in
 quo templum erat altitudine, & operis magnitudine,
 totam quis credere potuit conflagrare civitatem, clamo
 re autem illo & ululatu, nihil horribilius excogitari po
 test, quia Romanorum fremitus, & ardentissimus mi
 litum clamor, ignisq; clausorum miserabilis ac dissonus
 eiulatus, concrepabat. Adeo ut omnis circum regio,
 montesq; sono quem ἄχος Græci uocant, resonantes
 reboarent. Tanta etiam uis cædis fuit, ut sanguis esset
 igne largior, pluresque essent interfectoibus occisi,
 omnem terę faciem contegentes. Gradientes in super
 super mortuorum cadauera milites, fugientes Iudæos
 infestius sequebantur. Ardente item templo, quicquid
 ex porticibus quæ ipsum ambiabant, reliquum fuit.
 portasq; decoras incendere Romani, quæ confugien
 tium Iudæorum plene, cum ipsis exustæ sunt. Gazo
 philacia itē quæ iuxta templum in porticibus fuere, pa
 ri pacto sunt concremata. In quibus (autore Iosepho) Iosephus
 immensa pecuniæ uis, uestiumq; & omnes pene Iudæ
 orum congestæ fuerunt diuitiæ. Igitur iuxta sacroꝝ
 uoces prophetarum, & domini nostri saluatoris in euā
 gelio comminationem, templum inuito quidem Cæ
 sare hoc modo exustum est. Opus (ut Iosephus inquit) Iosephus
 omnium quæ audiimus, aut uidimus, maxime admi
 rabile, tam extructionis genere, quæ magnitudinis, item
 quæ munificentia in singulis rebus, & gloria. ¶ Mira
 biturq; in eius exustione lector, id plane omnipoten
 tis Dei sententia iam dudum igne fuisse damnatum.

Euolutis enim temporū curriculum, id est annis quingentis & sexaginta, eodem mense dieq; id est decima Augusti, quo illud primum Salomonis Chaldæi incēderant, & istud est a Romanis concrematum. In hanc autem nouissimam templi euerfionem, & urbis, quæ secundo Vespasiani facta est anno, fluxerunt a quintodecimo Tyberij anno, qui euangelicæ prædicationis exordium fuit, anni duo & quadraginta. A captiuitate autem quam perpessi sunt sub Antiocho, & templi profanatione, ducenti triginta & nouem. Porro a Darij secundo anno, sub quo rursus est ædificatum, anni quingenti nonaginta. A prima autem ædificatione templi sub Salomone, mille ducenti scđm Eusebij & sancti Hieronymi supputationem, licet alio prædicta numero Iosephus supputare conetur.

Eusebius
Hierony.
Iosephus

¶ De superioris ciuitatis, id est arcis ad quam Iudæi superstites, cum ducibus suis confugerunt, expugnatione, ac uniuersæ Hierosolymæ incensione & euerfione,

¶ Capitulum quartumdecimum.

Estabat exusto cum porticibus suis templo, superior ciuitas, ad quam seditiosi latronesq; confugerant, expugnanda. Hæc in Maccabæorum libris, alijs

Maccabæorum lib.

q̄ multis scripturæ libris arx dicta est, & quasi tantæ
urbis capitolium, quæ templo ponte fuit coniuncta,
& porta. Hic iterum Cæsar exoratus, iam a tyrannis
ad colloquium cum eis habendum affuit, singulari
qua cunctos pietate & clementia superauit, ciuitas
tem adhuc seruare desyderans. Multa illi aduersum
latrones & seditiosos dicta, increpata uehementer Iu-
dæorum pertinacia, & Romanorum declarata uir-
tus, aduersus quam nec innumerabilis plurimarū gen-
tium multitudo præualere potuit, non oceani ob-
stare profunditas, non Germanorum proceritas res-
pugnare, nec Afrorum astus obsistere, quin coacti
sint signa Romana tenerari. Se uero proculdubio
insanire, & amentes esse, qui exusto cum amplis por-
ticibus augustissimo templo, se ciuitatemque (offe-
rentibus id uictoribus) seruare nollent. Sed ubi de
pace, & deditioe non conuenit, Cæsar uehemen-
ter iratus, belli legibus utendum censuit, ciuitatem
diripere, atque militibus inflammare, permittens.
Illi non segnius postero die insigniora & speciosio-
ra urbis loca incendunt, trucidata inter hæc innu-
merabili Iudæorum multitudine, quæ per urbis rui-
nas latitabat, & quæ ob famem, & inediam, quibus
confecti fuere, fugere in superiorem non ualebāt ciui-
tatem. Extruxit non minus Cæsar magna difficultate,
in uallibus q̄bus superior ciuitas muniēbat aggeres, ut
ad motis arietib⁹ ceterisq̄ machinis, muræ turreq̄ p̄frin-
geret. Interea qdā ex sacerdotib⁹ salutis fide suscepta,
sele Cæsari dedit, tradita sibi (ut Iose, ait) milia & p̄

ciosa (quam flammis extulerat templi) supellectile.
 Candelabra duo, mensas, crateras, & pateras, omnia ex
 auro solido & puro facta. Vela insuper, & uelata pon-
 tificum indumenta, uasaque plurima, diuino olim cultui
 dedicata. Verum aggeribus iam perfectis, septimo Se-
 ptembris die, operis autem incepti decimo octauo, ma-
 chinas Romani magno conatu & impetu admone-
 bant, quarum impulsu terribili, cum magna murorum
 pars cecidisset, nonnullaeque fuissent subrutae turres, pro-
 pugnatore & qui his fuere locis praesidio Iudaei, dis-
 fugiunt. Tunc demum tyrannos Simonem & Ioannem
 (accepto praeter spem fugae suorum nuncio, Insuper
 quia totus ab occidente murus uel machinarum corru-
 isset) ingens timor inuasit, & qui paulo ante crudelissi-
 mi ac sui opinione tumidi & inflati fuere, iam humi-
 les adeo ac tremantes uidebantur, ut miserrima eorum
 conditio posset apparere, diffugiētibz a se etiam un-
 dique quos antea fidissimos habuere pugnantibus.
 Unde & diuina uirtute qua infaelices praemebantur,
 factum esse non dubium est, ut fugientium tantus oc-
 cuparet animos patior, ut fallente metu hostes in tur-
 ribz quae inexpugnabiles uidebantur, sese uidisse nu-
 ciant, omnemque (ut diximus) murum, ad occidentem
 partem ciuitatis subuersum, cum uix infirmiora mu-
 rorum ac turrium Romana uirtus perfregisset, Tres
 enim fuere turres, quas nullae machinarum uires uale-
 bant subuertere, & quae non nisi fame capi potuere.
 De his tamen tyranni degeneri quodam metu diuini
 percussi descendunt. Romani igitur in muris quibus

bus machinas admouerant, adhuc laborantes, turres
 quas uiribus non poterant, hostium desertione cape-
 runt. Irruētes igitur in ciuitatem Romani, omnem eā
 occuparunt, qua præter spem & sine sanguine capta,
 ingenti lætitiā exultantes, signa sua in turribus collo-
 carunt, ut tertij & septuagesimi psalmi uaticinium, q
 hanc ultimam vastationem manifeste præcinit, im-
 pleretur. Sic enim canit psalmus, Vt quid domine re **Psal. lxxiij**
 pulisti in finem, & post uersus paucos. Posuerunt sig-
 na sua signa, & non cognouerunt, sicut in exitu sus-
 per summū, & cætera multa quæ diuo Augustino in- **S. Aug.**
 terpretante, de hac sunt desolatione descripta. Caput
 itaq; urbem Titus (Tranquillo teste) natali filię suæ **Tranquillus**
 die, tanto militum gaudio, ac fauore, ut in gratulatio-
 ne imperatorem eum consalutauerint. Ait præterea
 idem autor eundem in hac nouissima Hierosolymorū
 oppugnatione, duodecim hostium propugnatores to-
 tidem sagittarum ictibus confecisse. Capta igitur (ut
 dictum est) urbe, itum est in cædes, atq; rapinas, diffu-
 gentibus hincinde latronibus, & se occultantibus, do-
 mos uero plenas confugientium, igne admoto cōcre-
 marūt. In angustijs uiarum (ut ait Poeta) stat ferri aci- **Virgilius.**
 es muerone corusco, stricta parata neci, quos interce-
 perunt, nullo habito discrimine trucidarūt, totaq; flu-
 xit sanguine ciuitas, adeo ut (Iosepho teste) pleraque **Iosephus.**
 incensorum, cædium largissim⁹ sanguis extingueret.
 In præclaras etiam domos milites Romani irruentes,
 totas mortuorum familias, & plena (quos fames con-
 sumperat) cadaueribus inueniētes tecta, tetrum adeo
 L

aspectu abhorrentes, manibus uacuis sunt egressi, ob-
 uios tamen quosq; transire non cessabant, quoula
 q; uergente in noctem die, a cedibus est temperatum.
 Sed per eam inualescebat incendium, Postero autem
 die, adhuc ardente ciuitate, Titus ingentissimas turri-
 um munitioes cum amicis ingreditur, magnopere ad-
 miratus, quia has sponte tyranni deseruissent. Cōspe-
 cta deniq; solida earum altitudine, magnitudine, sub-
 tiliq; compagine lapidum. Deo (inquit) plane adiuuā-
 te pugnauimus, & Deus erat qui detraxit ab istis mu-
 nitionibus Iudæos. Quid enim humanae uires, moles
 q; arietum, aduersus istas ualere? Delente autem eo
 alia ciuitatis menia, murosq; subuertente, has turres
 fortunæ ac prosperitatis suæ monumentum relinque-
 re statuit. Sane laborantibus adhuc in hostium cæde
 militibus, ingens restabat multitudo superstitum.
 ¶ Verum solis armatis ab eo interfici iussis, cæteram,
 quæ inermis erat, multitudinem seruari iubet. Præpo-
 sito huic negotio uiro quodam, qui fortunam quam
 quis meritus esset decerneret, qui seditiosos ac latro-
 nes cum alius alium iudicasset interficiens, electos iu-
 uenes proceros & uenusto corpore præstantes, Cæsa-
 rum triumpho seruabat. Latronum uero duces Simo
 & Ioannes extrema iam omnia passi, in Romanorum
 manus peruenere, quorum alter Simon qui posteris
 us comprehensus est, ut postea dicemus triumpho ser-
 uabatur, Ioanes autem æternis ut probe meruerat uin-
 culis, teterrimo carceris squalore periturus deputatus
 est. Omni iam Hierosolymorum urbe collapsa, flammæ

Anonimū qd qd qd
 nos monit ut pnt
 papulga Gistoni Libi
 atq; alia id qm

^{inflectant} misque exusta, tres ^{ante} quas diximus turre ^{que vixi opulenti} cum occiden-
 talis parte muri, pro imponendo præsidio Romanos
 rum seruatae sunt. Cætera omnia adeo ^{destruxit} sunt euerfa &
 deleta, ut tantæ uix urbis ruinae, homini ^{quod} qui florens
 tem prius uidisset, apparere possent. Non fuisset hoc
 loco uir clarissime ab ^{abuenit} instituto nostro alienum, ingen-
 tia ^{postea} quæ hanc urbis uastitatem ^{destruxerunt} uidebantur prælagire
 portenta, ut in huius pene opis calce describeremus,
 dominique saluatoris aduersus infelicia Hierosolyma
 comminationes explicare, quæ celi ac teræ reparato-
 rem, & ueræ religionis pacificum fundatorem, ad se
 uenientem recipere nolueret. Sed operis magnitudi-
 nem ueritus, ex magnis autoribus hæc conquirenda
 relinquere tibi consilium fuit. Apud Egesippum em
 hæc, Eusebium, & Iosephum, qui his rebus interfuit,
 cæterosq; ^{postea} abunde tractantur autores. Sed ad trium-
 phum Titî, quoniam is quem cum ^{vespasiano} patre de uictis Iu-
 daeis ^{gestis} gessit, speciosissimus fuit, ^{perperamus} pperemus describendū.

¶ De triumpho speciosissimo, quem Titus cum
 patre Vespasiano urbē Romā ingressus
 habuit, Et quomodo pacis tem-
 plo ædificato, quæ ex tēplo
 Hierosolymorū adue-
 xere donaria, in
 eodem cō-
 secrarūt.

¶ Capitulum decimūquintum

L ij

Titus igitur ^{duo} ^{concione} ^{ac} ^{oratione} ^{habita} ^{pro}
^{fortiter} ^{factis}, ^{laudauit} ^{exercitum}, ^{stre}
^{nuum} ^{quonq;} ^{ut} ^{fortiter} ^{rem} ^{gesserat},
^{muneribus} ^{insignibusq;} ^{donauit}. ^{Ce}
^{lebrato} ⁱⁿ ^{super} ^{patris} ^{sui} ^{natali}, ^{duo} ^{captiuorum} ^{mis}
^{lia}, & ^{quingetos}, ^{inter} ^{ludos} & ^{spectacula} ^{bestijs} ^{ob}
^{iecit}, ^{laniandos}, ^{uel} ^{mutuis} ^{inter} ^{se} ^{uulneribus} ^{quous}
^{q;} ^{perirent} ^{digladiari} ^{coegit}. ^{Hierosolymorum} ^{custo}
^{dia}, ^{id} ^{est} ⁽ ^{ut} ^{supra} ^{diximus} ⁾ ^{trium} ^{fortissimarum} ^{tur}
^{rum} ^{munitioni}, ^{decimam} ^{legionem} ^{dimitit}. ^{Ips} ^{ue}
^{ro} ^{audito}, ^{quia} ^{ingenti} ^{gloria}, & ^{uniuersi} ^{populi} ^{fauore},
^{pater} ^{eius} ^V ^{espasianus} ^a ^{Romanis} ^{susc} ^{ceptus} ^{esset}, ^{eo}
& ^{ipse} ⁱⁿ ^{Italiam} ^{proficisci} ^{statuit}, ^{acturus} ^{cum} ^{patre}
^{de} ^{magno} & ^{cruentissimo} ^{bello} ^{triumphum}. ^{Hostium}
^{duces} ^{ioannem}, & ^{simonem}, ⁱⁿ ^{super} & ^{alios} ^{septin}
^{gentos}, ^{uenuitate} & ^{dec} ^{ore} ^{corporis} ^{elegantiores}, ^{ex}
^{omni} ^{captiuorum} ^{selectos} ^{numero}, ⁱⁿ ^{triumpho} ^{du}
^{cendos} ^{secum} ^{pertrahebat}. ^{Veniēti} ^{igitur} ⁱⁿ ^{Italiam}
^{Tito}, ^{nō} ^{longe} ^{ab} ^{urbe} ^{Roma} ^V ^{espasianus} ^{pater} ⁱⁿ
^{genti} ^{lætiti} ^a ^{exultans} ^{occurrit}. ^{Ibiq;} ^{alter} ^{alter} ^{salu}
^{tans}, ⁱⁿ ^{mutuos} ^{miscens} ^{plexus}, ^{nec} ^{minor} ⁱⁿ ^{urbe}
^{populi} ^{lætiti} ^{fuit}. ^{Nam} ^{eo} ^{quo} ^{triumphi} ^{pompa} ^{die}
^{futura} ^{fuerat}, ^{nemo} ^{se} ^{se} ^{domi} ^{cōtinuit}, ^{sed} ^{uniuersus}
^{populus} ^{nitidis} ^{ornatus} ^{uestibus}, ^{ad} ^{spectandū} ^{trium}
^{phum} ^{se} ^{compauerat}, ^{loca} ^{ad} ^{uidendū} ^{magis} ^{accōmo}
^{da} ^{occupans}, ^{concesso} ^{tantum} ^{principibus} & ^{pompe}
^{necessario} ^{trāsitu}. ^{Multitudo} ^{minil} ^{tro} ^{rum} ^{baculos} ^{ma}
^{nibus} ^{gestantium}, ^e ^{medio} ^{dimouebant} ^{turbas}, & ^{uis}

as puras apertasque præstabant, omnia ^{urbis} templâ
 erant aperta, & fertis uaporibusque repleta suauibus.
 Prîcipes uero Vespasianus & Titus ornatissimo cur-
 ru inuecti procedebant, uiri circa huiusmodi hono-
 rem spectaculo digni, purpuram auro cõtextam (quã
 Iouis ueteres appellabant uestem) induti, lauro coro-
 nati, cuius & ramos dextra gerebant. Et teste Iosepho Iosephus.
 septimo Iudaicę captiuitatis libro, hunc triumphũ de-
 scribente, Alia quidem spolia sequebantur, eminebãt
 autem ante duces, ea quæ apud Hierosolymam in tem-
 plo reperta sunt. ¶ Mensa aurea talenti magni, & cãs-
 delabrum similiter quidem auro factum, sed opere cõ-
 mutato, ab usu nostrę consuetudinis. Nam media quę-
 dam columna basi heribat, tenues autem ab ea cannu-
 læ producebantur, formatae ad similitudinem fuscine,
 & in summũ quęq; in lichni speciem fabricatae. Erant
 autem numero septem, septimi diei qui apud Hebræ-
 os est, iudicãtes horrorem. Vel ut idem autor alibi di-
 xit, stellas errantes (quas Græci *πλανήτας* dicunt) signis-
 ficabant. Et subdit, Post hæc autem portabatur lex lu-
 daorum, nouissime spoliõrum. Et post pauca, Pom-
 pæ autẽ finis capitolini Iouis templũ fuit. Quo post-
 quam uentum est, constiterunt. Erat enim uetus &
 mos patrius operiri, donec ducis hostium mortem quę-
 piam nunciaret, Is erat Simon Gioræ filius, inter cas-
 ptiuos in pompa traductus, de quo supra est sæpe cõ-
 memoratum. Subdit Iosephus, laqueo uero circumda-
 tus, per publicum trahebatur, cum eum simul cederẽt
 qui ducebant. Lex autem Romanorum est, ibi necas

re criminum reos morte damnatos. Postquam igitur eum finem uitæ habere nunciatum est, omniūq; fauor sequutus est, tunc hostias inchoarunt. Hisque omine secundo per uota celebratis, in palatium recesserunt.

Suetonius Huius triumphī Suetonius in uita Vespasiani meminit dicens, Talis tantaq; fama in urbem reuersus, acto de Iudæis triumpho, consulatus octo ueteri addidit.

Martialis Martialis etiam Coquus in Epigrammatibus ad Domitianum Cæsarem ait,

Frater idumæos meruit cum patre triumphos.

Quæ datur ex Dacis laurea tota tua est.

Vespasianum patrem & Titum fratrem significans, Idumæam autem pro Iudæa arte usus poetica posuit, uicinitate locorum licentiā nactus, qua una pro altera sæpe ponitur. Sic Maro noster sæpe Sidoniam, p

Maro Tiria Didonem celebrem illam reginam appellat. Est & hodie perenne huius triumphī Romæ monumentum, semidirutus triumphalis arcus diuæ Mariæ sacello nouæ appellato contiguus, uia sacra, & iuxta pacis templum, de quo infra dicetur, in quo hæc quoq; inscripta sunt uerba, S. P. Q. R. Diuo Tito diui Vespasiani filio, Vespasiano Augusto. In quo etiam arcu ex uno quidem latere ipsum Titū triumphantem, in curru quatuor equis ducto cōspicere libet. Ex altero uero latere uasa templi, & candelabrum illud ditissimum

Iosephus septem ramorum, ut paulo ante a Iosepho descriptum est, & fœderis arcam, tanquam ante currum Titī portantur insculpta. Et sæpe dictus Iosephus postquam

totum triumphum descripsit, infra subdit. Vespasianus pacis templum ædificare decreuit, itaque mira celeritate, & quæ hominum cogitationes superaret effectum est. Magna enim diuitiarum largitate usus, Insuper perfectis id picturæ ac figmentorum operibus exornauit. Omnia namque in illud sanum collecta sunt, ac deposita, quorum uisendorum studio, per totum orbem, qui ante nos fuerunt homines uagabantur, quomodo aliud apud aliud situm esset, uidere cupiscentes. Hic autem reposuit etiam quæ Iudæorum fuerunt instrumenta, his sese magnifice ferens. Legem uero ipsorum, & penetralium uela purpurea, in palatio condita seruari præcepit. Hæc eo libentius commemorauimus, ut impudens eorum mendacium pateat, qui hoc templum pacis, quod æternitatis appellant, in uirginis partu aiunt corruisse. Nec minus Octauiani & Sibyllæ fabulam contextunt, nescientes excelsam Dei maiestatem falsitatis testimonio negere, sed tanta ueri copia munitam, ut summum etiam nefas Platon arbitretur, talismodi anilium delly Plato ramentorum aliquid ad eam accedere. De templo uero ne soli credamus Iosepho, Suetonius de Vespasiano inquit, fecit & noua opera templum pacis foro proximum. Hieron. etiã nã super Ioelem, Vespasianus Hierony. (ingt) & Titus Romæ templo pacis ædificato, uasa templi Hierosolymitani, & uniuersa donaria, in delubro illius consecrarunt, quod (ut subdit) Græca & Romana narrat historia. Sibyllas autẽ decẽ tm̃ fuisse,

^{admirant} ^{privatim} ^{Quod ipse}
 hi, crucem quam pro mundi salute b. xpi ascensurus
^{vos domo} ^{intrauit} ^{non dignum}
 erat baiulans, conuersus in mulieres, quæ indignam
^{refert} ^{Deo honorifico}
 eius mortem desolentes, eum sequebantur. Filia Hieru-
^{habite me suffrag}
 salem (inquiens) nolite flere super me, sed super uos
^{aliam mulier}
 ipsas flete, quia uenient dies, & reliqua. Hæc te nunc
 mala, toto sui horroris strepitu circumsteterunt, post-
^{per qd. contra ysaia}
 quam ante Romanæ potestatis tribunalia, hunc celi
^{conferimus} ^{comprobat}
 & terræ regem tuum esse uoce sacrilega abnegasti, cla-
 mans, scelerum tuorum furijs tete agitantibus, Non
^{corruptione} ^{Dirige}
 habemus regem nisi Cæsarem. Habes quod petisti, in
^{refert de ysaia}
 finem sæculi Cæsari es seruitura. Sed paulisper confer-
^{magis respice} ^{populo}
 re libeat, quam dispar utriusq; regis principatus & im-
^{magis respice} ^{magis respice}
 perium in te fuerit. Prior tibi rex imperans Deus, in-
^{magis respice} ^{magis respice}
 festissimo te exercitu persequentibus Aegyptijs, in-
^{magis respice} ^{magis respice}
 ter stupendas undarum moles, siccum constrauit iter,
 & iuxta eximium Poetam.

Curuata in montis speciem circumstetit unda.

Virgilius.

Sub posteriori autem rege Cæsare, insigniora urbis
 & templi tui loca, torrentium instar, sanguine tuor-
 non modo foedata, sed & tota sunt uisa defluere. Pri-
 mus rex in uasta eremi solitudine, quo innumerabili
 multitudine confederas, cœlesti te pane delicatissime
 pauens, durissimis rupium uenis suauissimas aquas edu-
 xit, deditque tibi iuxta eundem Poetam,

Dulcis aquæ saliente riuo restringere sitim.

Virgilius.

Sub Cæsare autem rege, insanabili famis furore cor-
 repta, corporibus tuorum uesceris, & ab inuicem in-
 humanissimo cibo comsummeris, matresque (infandū
 dictū) infantibus utuntur in cibum. Et si quid tibi ari-

M

dorum superesse fontium contigit, non nisi tuorum in-
 fectum sanguine bibere potuisti. Et qui CHRISTO
 regi uenenata indignabaris inuidia, acclamantibus in
 templo pueris, Benedictus qui uenit in nomine domini,
 nunc terribili & ardentissimo Romanorum clamore
 re militum, occumbentiumque tuorum luctu miserabilis
 li, gemitu, ac ululatu, omnia ardentis iam templi cons-
 caua reboant, & horribilos planctus edunt. Ac que sub
 rege deo de innumeris & ferocissimis gentibus, incredibi-
 les sepe numero duxisti triumphos, nunc sub nouo rege pre-
 stantissimi iuuenes tui triumpho ut bos ducuntur ad
 uictimam, ceteraque gentis tue innumerabilis multitu-
 do, uel fame & gladio consumpta, aut discerpenda be-
 stiis in populi spectaculum est obiecta, aut distracta mi-
 serabili feruitute. Ita ut Cornelio Tacito Suetonioque
 autoribus, sexcenta milia tue gentis perierint. Sed &
 tuum scriptoris Iosephi testimonio, undecies cente-
 na milia fame, gladio, pesteque consumpta sunt. Quis tam
 facundus? quae tanta ingenij ubertate decurrens ora-
 tio, ut erumnas, calamitatesque tuas, digne ualeat expli-
 care. Non si ipse (ut aiunt) ab inferis remearet Demo-
 sthenes, omnibus illis eloquentiae suae uiribus, dignas
 in te pro scelerum tuorum magnitudine, ac poenae,
 quas pro eis pateris, posset philippicas edere, qualibus
 olim contra potentissimum regem tonabat. Quibus
 enim tantam tuam perfidiam, ingratitude, ac in sal-
 uatorem tuum sanguinariam factionem, conqueri posse-
 ret, uerba non haberet, nec digne facinora tua deplora-

rare, quibus celi & teræ regis innocentissimum sanguinem super te futurum petiisti, quem cæcis oculis auribusque surdis effundens, mundus tamen iste & omnia eius elementa luxerunt. Quia dementia tua effectum est, ut post has etiam calamitates quas modo descripsimus, cum infœlices & superstites gentis tuæ reliquæ, anno post hæc tempora octauo & quadragésimo, prouinciam olim suam Palæstinam populari præsumerent, ab Hadriani qui tum rerum potiebatur dicitibus, magna earum strage sint deletæ. Nō minus post hæc anno quīntodecimo, qui Hadriani Cæsaris decimūseptimus fuit, rursus gentis tuæ que supererat collectitia turba, Palæstinam uastare præsumebant, tenente prouinciam Tenio Ruffo, cui ad reprimendum rebelles, Hadrianus misit exercitum. Hic multa passim milia uirorum, foeminarum, puerorumque conficiens, res tuas penitus opprimebat. In hac autem aduersus Romanos rebellione gens pessima exercitum tuum ducebat Barchocobas quidam, quod nomen latinæ stellam exprimit, cæterum tui similissimus, quippe crudelis, ac scelestus, tibi que ex uocabulo suo ueluti uilibus mancipijs persuadebat, se ob salutem tuam uelut præclarum sydus cœlo lapsum, ægris mortalibus, & longa obscuritate damnatis, lucis auxilium ferre. Sed cum maxime belli huius fomenta crescerent, ad Betheram præualidum oppidum Hierosolymis uicinum, a Romano duce obsidio lon-

gior tenderetur, fame ac siti obsessis intus perduellis
bus, ad extremam necessitatem adductis. Postquam
dux ipse perditæ plebis meritas suo facinore ac crude-
litate pœnas dedit, omnis tua natio ex omni regione,
etiam finitima Hierosolymæ, penitus arcebatur, cum
diuinæ legis sanctione, maxime constitutionibus &
decretis Hadriani, ita ut ne celsiori quidem p̄spectu,
eminus tibi saltem paternum solum, p̄fanis liceret ob-
tutibus intueri. Ita factum est, ut ciuitas post interitū
perditissimæ gentis tuæ, in Hierosolymorum penelo-
co, ab Elío Hadriano sit condita, ac eius prænomine
Elía appellata, quam gens tua eiusdem edicto princí-
pis fas nequaquam habet ingrediendi. In cuius argu-
mentum, portæ eius frontí quæ Bethleem spectat, Sus
est insculptus marmoreus, in æternum gentis tuæ op-
probríum, significās uti petisti rege CHRISTO ab-
negato, te omne in æuum Cæsari & Romano impe-
rio seruituram.

¶ Finis.

N Ec habui uir dignissime, quæ de Hierosolymo-
rum urbe eiusque clarissimi templi profanatione, &
excídio, ex his tibi quæ uel scisse, aut legisse potui, cõ-
gere studui, quæ tuo optime de me merito nomĩ ascri-
bo, tuoque ductu & auspicio in lucem emitto. Gratiz-
tudinís sane me in te exile monumentum & modicū.

Pecunias enim, preciosasq; donaria, quæ mortales prima putant & præcipua, nec tua a me bñ iuuante Deo florens fortuna defyderat, nec tenuis mea suggerere potest. Ea igitur quæ ex ingenio parum culto potui, hæc uirtuti tuæ præstare studui, quæ quantūlibet etiã ieiuna sint & modica, longe tamen plenis arcis iudicio meo antefero, & maioris apud me ponderis opinionisque seruabo. ¶ Eas igitur tanto uiro haud satis dignum munus parue liber, & medijs te sibi quadragesime gaudijs, quasi acceptam lætitiæ rosam diligenter insinues precor. Ad æternæ imprimis & diuinæ maiestatis laudem, & gloriam, ac clarissimi ac humanissimi uiri harum rerum cognoscendarum non usquequaq; spernendam utilitatem. Anno Christianæ salutis post mille & quadringentos, sexto & septuagesimo, ad tertiam & uicesimã Martij diem.

τέλος.

Ἄνεσις τῷ θεῷ, εἰς τὸ αἰῶνα ἢ αἰῶνων.

¶ Coloniae apud Eucharium Ceruicorum, Anno. M. D. XVII.
Mense Ianuario.